

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ**

Кафедра менеджменту імені професора Л.І. Михайлової

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

освітній ступінь - «Магістр»

**на тему: «Управління та адміністрування виробництвом
продукції рослинництва сільськогосподарського
підприємства»**

Виконала:

Скрипка Карина Олександрівна
Здобувач вищої освіти спеціальності
073 «Менеджмент»
ОП «Менеджмент організацій і адміністрування»

Керівник:

Довжик Олена Олександрівна
к.е.н., доцент кафедри менеджменту імені
професора Л.І.Михайлової

Рецензент:

Журбенко Наталія Михайлівна
Начальник планово-фінансового відділу
Сумського національного
аграрного університету

Суми - 2022

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет	Економіки і менеджменту
Кафедра	Менеджменту імені професора Л.І. Михайлової
Освітній ступінь	«Магістр»
Спеціальність	073 «Менеджмент» ОП «Менеджмент організацій і адміністрування»

Затверджую:
Завідувач кафедри _____
(посада, ПІБ)
« ____ » « ____ » 20 ____ р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Скрипці Карині Олександрівні

- Тема роботи:** Управління та адміністрування виробництвом продукції рослинництва сільськогосподарського підприємства
- База практичного дослідження:** СФГ «Урожай» Роменського району, Сумської області

керівник роботи Довжик О.О., к.е.н., доцент

затверджена наказом по університету від « ____ » 20 ____ р. № ____

3. Строк подання студентом закінченого проекту (роботи) « ____ » 2022 р.

4. Вихідні дані до проекту (роботи):

нормативно-законодавчі акти Верховної Ради України, Постанови КМ України, офіційні данні Державного комітету статистики України, інтернет-ресурси монографії, навчально-методичні посібники, підручники за тематикою дослідження, статистичні збірники, наукові статті та матеріали міжнародних науково-практичних конференцій з питань управління та адміністрування виробництва продукції рослинництва сільськогосподарського підприємства, данні бухгалтерського обліку та фінансова звітність СФГ «Урожай» Роменського району Сумської області за 2019-2021рр.

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

- дослідити теоретичні положення управління та адміністрування виробництвом продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах;
- провести аналіз діючої системи управління та адміністрування виробництва продукції рослинництва в СФГ «Урожай» Сумської області;
- розробити рекомендації по вдосконаленню управління та адміністрування виробництва продукції рослинництва в досліджуваному підприємстві.

6. Дата видачі завдання:

30 вересня 2021 року**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН**

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітки
1	Обґрунтування теми дослідження, визначення об'єкту, предмету дослідження.	<i>Вересень 2021 р.</i>	виконано
2	Формулювання мети та завдань кваліфікаційної роботи, складання плану-графіку роботи.	<i>Жовтень 2021 р.</i>	виконано
3	Вивчення та узагальнення літературних джерел з теми дослідження, опрацювання законодавчої та нормативної бази	<i>Листопад – Грудень 2021 р.</i>	виконано
4	Узагальнення теоретичного матеріалу з обраної теми дослідження, характеристика методичних підходів дослідження питання.	<i>Січень – Лютий 2022 р.</i>	виконано
5	Оформлення теоретичної частини кваліфікаційної роботи, постановка завдання для аналітичної частини, проектування можливостей вдосконалення досліджуваної проблеми	<i>Березень – Квітень 2022 р.</i>	виконано
6	Збір та обробка фактичного матеріалу, узагальнення результатів аналізу застосування досліджуваного питання в об'єкті практики	<i>Травень – Серпень 2022 р.</i>	виконано
7	Визначення шляхів вдосконалення досліджуваної проблеми, економічне обґрунтування пропозицій	<i>Вересень – Жовтень 2022 р.</i>	виконано
8	Завершення проектної частини кваліфікаційної роботи, формулювання висновків та узгодження з керівником	<i>Листопад - Грудень 2022 р.</i>	виконано
9	Підготовка доповіді, презентації до кваліфікаційної роботи та її попередній захист	<i>Листопад 2022 р</i>	виконано
10	Перевірка на автентичність. Оформлення супровідних документів	<i>Листопад 2022 р</i>	виконано
11	Представлення кваліфікаційної роботи на кафедрі, в деканат	<i>Листопад 2022р.</i>	виконано
12	Захист кваліфікаційної роботи в ЕК	<i>Грудень 2022 р.</i>	виконано

Здобувач вищої освіти

(підпис)

К.О. Скрипка

Керівник роботи

(підпис)

О.О. Довжик

Перевірку на автентичність проведено.

Н.М. Баранік

Кваліфікаційна робота допущена до захисту

(підпис)

М.О. Лишенко

АНОТАЦІЯ

Скрипка К.О. Управління та адміністрування виробництвом продукції рослинництва сільськогосподарського підприємства.

Кваліфікаційна робота зі спеціальності 073 «Менеджмент», СНАУ, Суми - 2022 р. - Рукопис.

Кваліфікаційна робота присвячена дослідженню теоретико-методичних та практичних засад управління та адміністрування виробництвом продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах, а також опрацюванню практичних рекомендацій щодо їх вдосконалення.

В кваліфікаційній роботі розглянуто теоретичні засади сутності, місця та значення управління виробництвом, визначено особливості управління та адміністрування виробництвом в галузі рослинництва, охарактеризовано методичні підходи до визначення ефективності виробничого менеджменту.

Проведено дослідження стану і тенденції розвитку управління виробництвом аграрної продукції господарськими формуваннями. Досліджена організаційно-економічна характеристика селянсько (фермерського) господарства «Урожай», проведений аналіз технологічних особливостей вирощування основних культур на підприємстві. Досліджена ефективність системи управління виробничою діяльністю підприємства. Обґрунтовано організаційно технічні заходи щодо підвищення ефективності управління виробництвом продукції рослинництва. Обґрунтовані аспекти управління якістю в системі менеджменту. Було оцінено економічну ефективність запропонованих заходів щодо підвищення ефективності управління виробництвом продукції рослинництва. Під час практичних рекомендацій було обґрунтовано управління якістю продукції в системі менеджменту виробництва продукції рослинництва. Проведена оцінка економічної ефективності запропонованих заходів щодо підвищення ефективності управління виробництвом продукції рослинництва. Встановлено, що впровадження інноваційної технології «no-till» на основі тягової техніки середньої потужності дозволяє зменшити витрати палива та кількість годин роботи двигуна. Запропонований метод переробки сільськогосподарських відходів на біопелети дає можливість підприємству не тільки заощадити, а й отримати додатковий прибуток.

В основу досліджень покладено матеріали бухгалтерської звітності, в якій відображено основні показники сільськогосподарського виробництва. При цьому особливу увагу сконцентровано на показниках виробництва аграрної продукції як у грошовій, так і в натуральних формах оцінки. Дослідження проведено від загального до конкретного. При цьому дослідженнями встановлено, що в структурі продукції сільського господарства більшу питому вагу складає продукція рослинництва, ніж тваринництва. І це є характерним як для аграрних підприємств (крупні форми господарювання), так і для дрібних господарств (господарства населення).

Ключові слова: управління та адміністрування, рослинництво, виробництво продукції, сільськогосподарське підприємство.

SUMMARY

Skrypka K.O. Management and administration of the production of plant products of an agricultural enterprise.

Qualification work in the specialty 073 "Management", SNAU, Sumy - 2022 - Manuscript.

The qualification work is devoted to the study of theoretical, methodological and practical principles of management and administration of the production of plant products in agricultural enterprises, as well as to the development of practical recommendations for their improvement.

The qualification paper examines the theoretical foundations of the essence, place and meaning of production management, defines the peculiarities of production management and administration in the field of crop production, characterizes methodical approaches to determining the effectiveness of production management.

A study of the state and development trends of management of the production of agricultural products by economic formations was conducted. The organizational and economic characteristics of the peasant (farming) economy "Urozhai" were studied, the technological features of growing the main crops at the enterprise were analyzed. The studied efficiency of the management system of entrepreneurial production activity. Organizational and technical measures to increase the efficiency of plant production management are justified. Grounded aspects of quality management in the management system. The economic efficiency of the proposed measures to increase the efficiency of plant production management was assessed. During the practical recommendations, product quality management in the crop production management system was substantiated. An assessment of the economic efficiency of the proposed measures to increase the efficiency of plant production management was carried out. It has been established that the introduction of the innovative "no-till" technology based on traction equipment of medium power allows to reduce fuel consumption and the number of hours of engine operation. The proposed method of processing agricultural waste into biopellets enables the enterprise not only to save, but also to obtain additional profit.

The research is based on accounting reporting materials, which reflect the main indicators of agricultural production. At the same time, special attention is focused on indicators of agricultural production both in monetary and in kind forms of assessment. The research is carried out from the general to the specific. At the same time, studies have established that in the structure of agricultural products, the products of crop production have a higher specific weight than livestock products. And this is characteristic both for agricultural enterprises (large-scale enterprises) and for small enterprises (households of the population).

Key words: management and administration, crop production, production, agricultural enterprise..

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1 Теоретико-методичні основи управління та адміністрування виробництва продукції рослинництва на підприємстві	10
РОЗДІЛ 2 Оцінка ефективності системи управління та адміністрування виробництва продукції рослинництва в СФГ «Урожай»	22
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства	22
2.2 Аналіз стану виробництва продукції рослинництва	31
2.3 Ефективність системи управління виробничої діяльності підприємства	37
РОЗДІЛ 3 Розробка заходів щодо підвищення ефективності управління та адміністрування виробництва продукції рослинництва в СФГ «Урожай»	45
3.1 Обґрунтування організаційно-технічних заходів щодо підвищення ефективності управління та адміністрування виробництвом продукції рослинництва	45
3.2 Управління якістю продукції в системі менеджменту виробництва продукції рослинництва	54
3.3 Оцінка економічної ефективності запропонованих заходів щодо підвищення ефективності управління та адміністрування виробництвом продукції рослинництва	58
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	64
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	67
ДОДАТКИ	69

ВСТУП

Актуальність теми. Повсякденне життя людей залежить від сільськогосподарського виробництва. Однією з основних галузей сільського господарства є рослинництво. Ключовою частиною управління рослинницьким виробництвом є врахування низки факторів. До них належать тварини, які потребують корму, і промисловість, яка потребує матеріалів із сільськогосподарських культур. Люди також вживають їжу, вирощену цими рослинами.

Пошук способу максимізації виробництва при одночасному зниженні витрат вимагає розуміння основ передових наукових організацій. Ці знання дозволяють професіоналам покращувати процеси управління та підвищувати якість продукції рослинного походження без збільшення витрат на матеріали чи робочу силу.

Питанням ефективності управління в галузі рослинництва присвячено чимало наукових праць вітчизняних аграрних економістів, зокрема П.С. Березівського [2], В.С. Дієсперов [9], В. Є. Мещеряков [18], О.М. Кухарев [15], Є.В. Назаренко [19] та інші. Теоретичні проблеми управління сільськогосподарськими підприємствами розробили такі зарубіжні науковці: Ф.Хедоурі, М. Альберт, Г. Десслер, М. Мескон П. Друкер [17].

Мета і завдання дослідження. Узагальнення та аналіз теоретичних положень управління та адміністрування з підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва в селянському (фермерському) господарстві «Урожай».

Відповідно до поставлених цілей визначено наступні основні завдання:

- дослідити теоретичні засади сутності, місця та значення управління галуззю рослинництва в системі менеджменту підприємства;
- дослідити організаційно-економічну характеристику підприємства;
- провести аналіз технологічних особливостей вирощування основних культур на підприємстві;

- дослідити ефективність системи управління виробничої діяльності підприємства;
- обґрунтувати організаційно-технічні заходи щодо підвищення ефективності управління виробництвом продукції рослинництва;
- обґрунтувати управління якістю продукції в системі менеджменту виробництва продукції рослинництва;
- оцінити економічну ефективність запропонованих заходів щодо підвищення ефективності управління виробництвом продукції рослинництва.

Об'єктом дослідження виступають процеси управління та адміністрування виробництвом продукції рослинництва в СФГ «Урожай» Сумської області.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади та практичний інструментарій управління та адміністрування виробництвом продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах.

Елементами наукової новизни кваліфікаційної роботи полягає в теоретично-методичному обґрунтуванні та прикладному опрацюванні шляхів удосконалення ефективності організації виробництва продукції рослинництва в СФГ «Урожай». Найбільш важливі результати, отримані в процесі дослідження полягають у наступному:

- визначено місце та значення управління галуззю рослинництва в системі менеджменту підприємства;
- досліджено організаційно-економічну характеристику підприємства;
- здійснено аналіз технологічних особливостей вирощування основних культур на підприємстві;
- досліджено ефективність системи управління виробничої діяльності підприємства;
- запропоновано напрями управління якістю продукції в системі менеджменту виробництва продукції рослинництва;
- визначено і обґрунтовано систему заходів щодо підвищення ефективності діяльності досліджуваного підприємства;

- здійснено оцінку запропонованих заходів з підвищення ефективності управління виробництвом продукції рослинництва.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що отримані результати мають науково-прикладне значення та можуть бути використані в СФГ «Урожай» Сумської області для економічного обґрунтування заходів по вдосконаленню управління та адміністрування виробництвом продукції рослинництва вказаного підприємства.

Було розроблено і проведено анкетування та опитування на підприємстві для отримання достовірних даних про діяльність процесу управління та адміністрування виробництвом продукції рослинництва. При написанні кваліфікаційної роботи використовувались такі **методи дослідження**: системний підхід, наукової абстракції, графічного моделювання, аналізу та синтезу, логічний; групування, побудова таблиць, діаграм, графіків - з метою наочного подання результатів теоретичних та практичних досліджень; порівняльний - для визначення динаміки основних показників діяльності підприємства протягом 2019-2021 років; прогнозування та наукового узагальнення - з метою аналізу запропонованих заходів.

Апробація результатів роботи. Основні положення кваліфікаційної роботи знайшли відображення в тезах конференцій :

1. Довжик О.О., Скрипка К.О. Місце та роль внутрішньогосподарського контролю в системі управління сільськогосподарським підприємством. Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і учнівської молоді. Облік і оподаткування і контроль в управлінні. 24 листопада 2022 р., м. Кропивницький. С. 399-401.
2. Довжик О.О., Скрипка К.О. Особливості побудови системи управління в галузі рослинництва. Матеріали міжнародної науково-практична конференція «Глобалізація та розвиток інноваційних систем: тенденції, виклики, перспективи», 3-4 листопада 2022 р.м. Харків. С. 195-197.

Структура роботи включає в себе: вступ, три розділи, висновок, список використаних джерел з 29 найменувань і додатки. Робота містить 22 таблиці та 13 рисунків.

РОЗДІЛ 1

Теоретико-методичні основи управління та адміністрування виробництва продукції рослинництва на підприємстві

Управління — це процес організації, перетворення і реалізації соціально-економічних закономірностей, визначення форм і регіональних аспектів організаційно-економічних відносин, розробки форм і методів діяльності підприємств і організацій. Ефективним вважається лише той менеджмент, який успішно вирішує проблему.

Розрізнення між «менеджментом» і «управлінням» впливає з того факту, що кожен має різну мету. Ось чому деякі вчені відкидають зв'язок між ними. Україна має довгу історію радянської практики управління. Багато теорій і концепцій, що походять з цієї епохи, залишаються на практиці сьогодні. Однією з таких концепцій є віра в те, що управління є бюрократичним керівництвом через випадковий пережиток радянської епохи.

Коли йдеться про управління бізнесом, будемо вважати терміни «управління» і «менеджмент» синонімічними.

Сьогодні навряд чи хтось скаже, як і коли зародилося мистецтво і наука управління. Менеджмент в тій чи іншій формі існував завжди там, де люди працювали групами. Навіть у древніх суспільствах були потрібні особистості, які б координували та спрямовували діяльність груп (збір їжі, будівництво житла тощо). Візьмемо, наприклад, єгипетські піраміди – це пам'ятник управлінського мистецтва стародавнього світу, оскільки будівництво таких унікальних споруд вимагало чіткості в плануванні, організації роботи великої кількості людей, контролю за їх діяльністю. Менеджмент зародився ще в давнину, але виділявся в окрему науку лише на рубежі XVII-XIX століть. Але лише на рубежі XIX століття виник сильний інтерес до менеджменту. Відправним пунктом, з якого починався інтенсивний розвиток, слід вважати 1886 рік, коли Генрі Р. Таун запропонував вивчати менеджмент як наукову галузь. Пізніше було засновано школу наукового

управління, засновником вважають Ф. Тейлора, інженер-практика і менеджера, який розглядав питання раціоналізації праці та виробництва з метою підвищення їх ефективності та продуктивності. Також можна додати, що поряд з Ф.Тейлором стояли Адам Сміт і Макс Вебер подружжя Гілбертів і Г. Гантта, який вважав, що успіх в менеджменті — це успішне досягнення поставлених цілей із застосуванням знання, отриманого в результаті наукового аналізу і синтезу [5].

Питанням ефективності управління в галузі рослинництва присвячено чимало наукових праць вітчизняних аграрних економістів, зокрема П.С.Березівського [2], В.С. Дієсперов [9], О. В. Муковоз [18], Г. М., О.М. Кухарев [15], Є. В. Назаренко [19] та інші. Теоретичні проблеми управління сільськогосподарськими підприємствами розробили такі зарубіжні науковці: Ф.Хедоурі Г. В Сапогова., М.Альберт, Г.Десслер, М.Мескон П.Друкер [17].

Для того, щоб ефективно виробляти рослинну продукцію та заробляти гроші, необхідно впроваджувати найкращі практики менеджменту з усього світу. Крім того, мінімізація ресурсів має бути основною проблемою. Цього можна досягти шляхом впровадження таких концепцій, як «економне виробництво», які заохочують мінімізацію втрат і вдосконалення ключових процесів для зниження витрат.

Система управління являє собою комплекс форм, які дають змогу ефективно управляти тією чи іншою організацією. До таких форм відносяться суб'єкти управлінської діяльності, взаємозв'язки між цими суб'єктами, їхні цілі, методи та функції.

Усі організації складаються з двох рівнів управління. Предметний рівень керує об'єктним рівнем, який, у свою чергу, керує предметним рівнем. Відносини суб'єкта та об'єкта - це те, з чого складаються всі людські стосунки. Управління рослинництвом завжди відігравало важливу роль у розвитку суспільства. Його значення зросло з формуванням ринкової економіки [8].

Сучасний менеджмент потребує сприяння розвитку ринку шляхом розвитку грошових і товарних відносин в оптовій торгівлі продукцією. Управлінська

діяльність набуває додаткового значення завдяки багатьом різноманітним факторам.

Значні зміни в економіці відбуваються з точки зору масштабів і якості виробництва. Економічні та соціальні ускладнення, викликані суспільним виробництвом. Використання досягнень науково-технічного розвитку є однією з головних цілей галузі. Це призводить до швидкого розвитку технологій і науки. Спеціалізація та підвищена концентрація є результатом цієї практики. Від застосування експансивних заходів до застосування інтенсивних.

Здібності до управління зросли завдяки підвищенню рівня освіти, прогресу в управлінській науці, а також використанню комп'ютерних технологій. Менеджера з персоналу або суб'єкта управління слід розглядати як окрему частину загальної організації. Для обох організацій менеджмент відноситься до управління виробництвом.

Ефективне управління залежить від багатьох факторів, включаючи економічний і моральний вплив. Обидві ці концепції лежать в основі управління через сукупність рис, таких як авторитет. Повний як у часі, так і в просторі; охоплюючи необхідний простір. Це вимагає глибокого аналізу, постановки конкретних цілей і твердого розуміння того, що потрібно досягти [6].

Будь-яке порівняння результатів має вимагати впливу суб'єкта управління. Точність у досягненні поставлених цілей підвищує якість управління. Діючі закони про рослинництво мають дві інтерпретації. Вони розглядаються як суспільні потреби та вимоги до законодавчого органу. Принципи менеджменту базуються на законах — вихідних, фундаментальних і базових думках, які впливають із вивчення менеджменту. Цілі створюються на основі цих принципів після розгляду результатів, яких суб'єкт хоче досягти. Потім потрібно вирішити багато завдань, щоб ці цілі стали реальністю. Щоб вирішити поставлене завдання, необхідно використовувати методи управління. До них відноситься маніпулювання об'єктом для досягнення мети. Функції - це вид діяльності, який розділяє робочі обов'язки для досягнення мети. Мета цього методу полягає в тому, щоб змінити економічні відносини.

На рисунку 1.1 можемо побачити взаємозв'язок складових змісту управління продуктивністю підприємства.

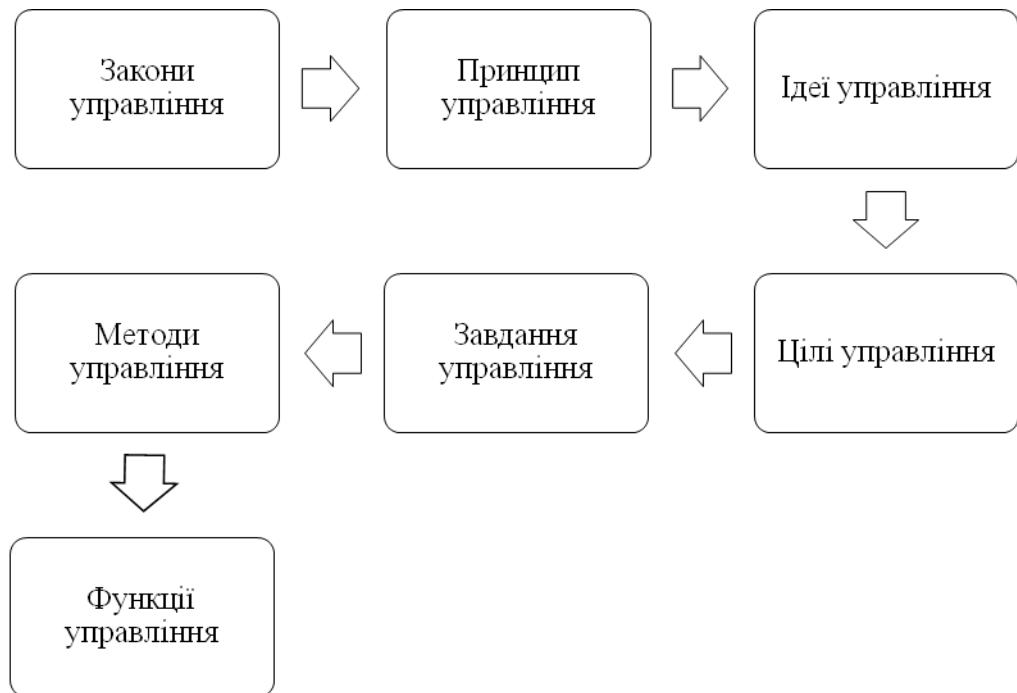

Рисунок 1.1 - Головні складові змісту управління продуктивністю підприємства

Джерело: побудовано автором на основі літературного джерела [6]

Як бачимо, що з головних складових, що складають зміст управління продуктивністю підприємства, є функціональність. Тому, щоб виконати ту чи іншу просту роботу, необхідно заздалегідь спланувати, що отримати, як все організувати, мотивувати і контролювати її виконання. Це адміністративні функції.

Рослинництво є однією з основних галузей сільського господарства, а його продукція становить більше половини загальної вартості всієї продукції. У загальному обсязі виробництва сільськогосподарської продукції виробництво рослинництва становить близько 45%. Тут вирощують близько 350 видів рослин.

Рослинництво - досить прогресивна та нестабільна галузь. Площа оброблюваних земель постійно змінюється, постійно здійснюються різноманітні меліоративні роботи, постійно змінюється кількість посівів, постійно зростає ступінь спеціалізації та концентрації. Виробництво продуктів харчування займає

важливе місце в усіх галузях рослинництва і є основою рослинництва і всього сільськогосподарського виробництва [7]. Такі продукти, як хліб, отриманий шляхом переробки зерна, домінують у харчуванні людини, оскільки містять усі речовини та мікроелементи, необхідні для життєдіяльності.

Рослинництво забезпечує населення продовольчими товарами, галузі промисловості - сировиною рослинного походження, тваринництво - кормами. Взагалі, воно тісно пов'язане з тваринництвом. Рослинництво включає: полеводство, овочівництво, плодівництво, виноградарство, луговодство, лісівництво, квітникарство.

Основним завданням рослинництва є створення оптимальних технічних умов для виробництва необхідної кількості високоякісної продукції рослинництва. Можемо виокремити головні завдання галузі рослинництва на даному етапі:

- виробництво високоякісної, екологічно чистої продукції з мінімальними витратами енергії та праці;
- застосування різноманітних, інтенсифікованих, ресурсозберігаючих та екологічно відповідних технологій;
- встановлення взаємозв'язку між інтенсифікованим виробництвом рослинної продукції та агротехнікою, пестицидами та поліпшеннями, пов'язаними з підтриманням і відтворенням родючості ґрунту;
- своєчасне та ефективне сортопереведення польових культур, раціональне влаштування сівозмін, поліпшення умов зростання культур, зниження витрат на транспортування;
- боротьба зі значною стратою врожаю під час посіву, збирання та транспортування;
- економічне використання добрив, поливної води, засобів захисту, комплексних протиерозійних заходів тощо;
- професійна кваліфікація всіх працівників агропромислового комплексу на високому рівні, а також своєчасне та якісне впровадження оперативної інформації агропромислового комплексу;

- запобігання та усунення виникнення несприятливих ситуацій у процесі виробництва продукції рослинництва.

Найбільш складною ланкою у системі управління є керуючий орган. Тут рівень складності визначається кількістю виконуваних функцій, тобто, керівний орган повинен вміти здійснювати велику різноманітність дій, тим більше керівник сільськогосподарського підприємства, його економічна служба крім управління обробітком польових культур виконує численні функції з управління іншими галузями сільськогосподарського підприємства.

Різні елементи сільськогосподарського виробництва тісно переплетені між собою і, таким чином, опосередковують різні організаційні процеси та умови праці, якщо вони не підтримуються належними матеріальними стимулами до праці чи вдосконаленими системами моральних стимулів [3].

Це природно, оскільки суб'єкт управління повинен відповідним чином реагувати на будь-який стан об'єкта управління, своєчасно обробляючи інформацію, що надходить, і виробляти управлінську інформацію. При ручній обробці інформації обробка затягується, своєчасне прийняття управлінських рішень ускладнюється. Як вихід із ситуації керівникам господарства доводиться збільшувати чисельність управлінського органу. Однак це не завжди прискорює обробку інформації та своєчасне прийняття рішень, тим самим знижуючи оперативність і результативність управління. Успіх рослинництва залежить від ефективності як самої галузі, так і економіки інших галузей сільського господарства та агробізнесу в цілому. Розробка та впровадження автоматизованої інформаційної системи підтримки прийняття рішень на основі математичних моделей та методів організаційного управління сільським господарством дозволить економити витрати на виробництво тієї чи іншої сільськогосподарської продукції та сприяти роботі провідних експертів.

Ефективність - це співвідношення результатів і витрат. Це класичний метод визначення загальних показників економічної ефективності управлінської праці. Ефект може бути позитивним, якщо результати близькі до ідеальних, задовольняють цільову функцію і відповідають системі обмежень. Але він може

бути і негативним, якщо обрані засоби не досягають мети або не приносять успіху, але неможливо дотримуватися обмежувальної системи.

Перші вчені, які досліджували поняття «ефективність», в XVII столітті, були представниками класичної політичної економії, а саме Ф. Кене, В. Петті. Крім того, поняття «ефективність» можна знайти в працях Д. Рікардо, який визначає «ефективність» як відношення отриманого результату до вартості конкретного виду. Слід зазначити, що з того часу поняття «ефективність» стало окремою економічною категорією [27].

На думку П. А. Орлова, ефективність - це співвідношення між результатом будь-якої підприємницької діяльності та витратами, пов'язаними з її здійсненням. Це може бути або взаємозалежність витрат і результатів, або взаємозалежність витрат і результатів економічної діяльності. Економіст Андрійчук В. Г. вважає, що ефективність - це багатогранне комплексне явище [28].

Сільськогосподарське виробництво вимагає гармонійного поєднання і взаємодії основних фондів, праці і землі. У процесі діяльності сільськогосподарського підприємства використовуються специфічні ресурси з метою отримання необхідних споживчих благ для задоволення відповідних потреб людей. В економіці підприємець організує власну справу в надії одержати ефект у вигляді знову створеної вартості і витрачає власні ресурси (вкладає капітал) і залучені (праця найманих робітників). Таким чином, ефективність виробництва відображає кінцеві результати використання засобів виробництва і робочої сили за відповідний проміжок часу.

На думку Я. Крілека, ефективність безпосередньо пов'язана з цілеспрямованою діяльністю людей. Він стверджує, що тільки спланована, розумна та обґрунтована робота є ефективною. Загалом ефективним є те, що створює бажаний результат і веде до досягнення цілей суспільства в цілому. Я. Крілек розкрив економічну ефективність як соціально-економічну категорію, взаємопов'язану зі швидким розвитком продуктивності [12].

Ефективність управління - відносна характеристика ефективності функціонування конкретної системи управління, яка відображається в

різноманітних показниках об'єктів управління та фактичної управлінської діяльності (суб'єктів управління), має кількісні та якісні характеристики. Найважливішим фактором підвищення продуктивності будь-якої галузі, особливо сільськогосподарської, є вдосконалення методів господарювання.

Існуючі технологічні системи у сільському господарстві неефективні та не дають високої врожайності. Це тому, що вони не є ресурсо- та енерго-ефективними. Щоб бути більш ефективними, фермери повинні перейти на системи, які використовують менше ресурсів, таких як нафта та електроенергія. Було досліджено та випробувано багато технологічних варіантів. Деякі з них підходять для певних частин світу та конкретних культур, тоді як інші можна використовувати на фермах будь-якого типу. У більшості випадків фактори ефективності діяльності підприємств поділяються на зовнішні фактори та внутрішні фактори. Б. П. Фіщук стверджував, що внутрішні фактори відносяться до стратегічної діяльності підприємства, яка може вплинути на якість продукції та її собівартість, тобто ці фактори залежать від діяльності самого підприємства, яка може контролюватися керівництвом і виконуватися [4]. Фактори зовнішнього середовища визначаються як «безумовні умови, які впливають на систему». Це зовнішні сили, які можуть або допомагати, або шкодити. Вплив факторів дає змогу спрогнозувати розвиток галузі, своєчасно зреагувати на рівень інфляції, рівень безробіття, тобто мінімізувати негативний вплив зовнішнього середовища за даним напрямом.

Внутрішні фактори безпосередньо впливають на економічні вигоди підприємства. Зовнішні, навпаки, створюються ринком і, отже, комерційними структурами. Цей набір внутрішніх факторів включає цілі та завдання організації, організаційну структуру, в якій працює організація, потенціал її людей, застосовувану технологію, а також потік грошових коштів і матеріалів. Немає жодного способу контролювати чи впливати на них у будь-якій мірі, а лише адаптуватися до них [24].

Необхідно додати, що зовнішні фактори несуть як прямий так і не прямий вплив, більш детально можна переглянути на рисунку 1.2.

Рисунок 1.2 - Фактори внутрішнього та зовнішнього впливу на підприємство

Джерело: побудовано автором на основі літературного джерела [24]

Дослідження К. В. Сміських свідчать про необхідність розуміння ефективності фінансів підприємства в тандемі з його діяльністю. Автори пропонують розділити фактори внутрішньої ефективності на декілька груп.

Як показано на рисунку 1.3.

Рисунок 1.3 - Поділ внутрішніх факторів ефективності діяльності підприємства

Джерело: побудовано автором на основі літературного джерела [24]

У будь-якому господарстві початок нового агросезону починається з оперативного плану проведення сільськогосподарських робіт, в якому рішення приймаються за даними господарства. Далі обирається технологія обробки, яка відповідає економічним умовам даної ферми, географічним перевагам тощо. З ряду технологій (іноді доводиться вибирати з десятка) необхідно за рядом показників вибрати найбільш підходящу), тобто провести комплексний економічний аналіз. Важливу роль у виборі техніки відіграють наявні в господарстві технічні засоби для проведення агротехнічних робіт.

Часто проблема вдосконалення техніки рослинництва стоїть у сфері ризикованого землеробства. Підвищений рівень невизначеності у сфері рослинництва потребує прийняття спеціальних управлінських рішень на всіх етапах рослинництва, починаючи від встановлення оптимальних сівозмін і закінчуючи збиранням урожаю. Ці обставини зумовлюють актуальність поглибленого вивчення економіко-математичних моделей і методів управління рослинництвом. Ці проблеми необхідно вирішувати шляхом розробки нових моделей і методів управління сільськогосподарськими культурами, автоматизації трудомістких процесів, таких як складання та обчислення технічних карт, аналізу та вибору технологій за допомогою різноманітних економічних і математичних методів.

Управління рослинництвом є найважливішим організаційним процесом, тому господарська діяльність цієї галузі здійснюється злагоджено. Він охоплює всі аспекти: від планування виробництва до організації продажів. Сфера рослинництва включає багато взаємозалежних, але принципово різних процесів і технічних операцій. Для того, щоб вони діяли скоординовано та найбільш ефективно, необхідні чітка координація та контроль. Тому управління виробництвом рослинництва повинно здійснюватися на всіх основних етапах діяльності з організації рослинництва. Розглянемо їх по черзі:

1. Виробничий процес - найвідповідальніший етап. До повноважень органу управління входять такі завдання:

- планування обсягів виробництва;
 - планування та подальша оптимізація сівозміни;
 - обробка поточної інформації та прогнозування, що стосуються всіх аспектів господарської діяльності;
 - використання технічних карт, у тому числі їх розрахунок і розробка;
 - оцінювання доцільності та рентабельності технічних технологій, розвиток господарської діяльності на цій основі та вибір найкращих рішень.
2. Польові роботи. На цьому етапі управління рослинництвом передбачає контроль за незавершеним виробництвом і відповідністю його врожайності запланованим показникам. Інформація про стан роботи, виконання різноманітних технічних операцій надходить безпосередньо від команди керівництва сайту. Керівний орган аналізує інформацію, звіряє її із встановленим планом роботи та в разі виявлення невідповідностей приймає негайне рішення про усунення. Після виявлення причин відхилення від плану керівний орган повинен знайти оптимальне рішення для усунення проблеми. Це може бути впровадження додаткового обладнання, робочої сили тощо.
3. Збір і зберігання врожаю. На цьому етапі керівний орган виконує такі завдання:
- координація та контроль за веденням господарської діяльності;
 - перевірка відповідності плану роботи фактично виконаному навантаженню;
 - вирішування питання оцінки якості продукції та складського зберігання.
4. Переробка та реалізація продукції. На завершальному етапі керівний орган займається пошуком і підтриманням каналів збуту продукту. Крім того, до його компетенції входить аналіз результатів господарської діяльності організації, виявлення недоліків та пошук шляхів їх усунення. Немає значення, до якої економічної категорії належить рослинницький бізнес, малий це бізнес чи державна установа [8].

РОЗДІЛ 2

Оцінка ефективності системи управління та адміністрування виробництва продукції рослинництва в СФГ «Урожай»

2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства.

Дослідницьке селянське (фермерське) господарство «Урожай» створене та функціонує згідно Закону України «Про фермерські господарства», цивільного та господарського права, статуту господарства, земельного законодавства. СФГ «Урожай» створено 29 квітня 1996 року. Засновник - Шевченко Михайло Іванович. Місцезнаходження: Сумська обл., Роменський р-н, с. Андріяшівка, вул. Київська, 98А. Тематика діяльності СФГ «Урожай» - сільськогосподарське виробництво та реалізація товарної продукції та сировини

Господарство працює на засадах повного господарського розрахунку, самофінансування та автономності. Відповідно до Статуту підприємства основною ціллю підприємницької діяльності є отримання прибутку шляхом виробництва, переробки, реалізації сільськогосподарської продукції та здійснення інших видів діяльності. Основні об'єкти діяльності:

- управління комерційним сільськогосподарським виробництвом;
- вирощування продовольчих і товарних культур;
- готівковий облік виробництва, переробки, заготівлі сільськогосподарської продукції на промисловому рівні та серед населення;
- інші види діяльності, не заборонені чинним законодавством.

Підприємство зобов'язане :

- забезпечити розумне використання земельних угідь ;
- дотримуватись вимог природоохоронного законодавства ;
- сплачувати податки;
- не порушувати права власників суміжних ділянок та землекористувачів;

- запобігати зниженню родючості ґрунтів та зберігати інші корисні властивості землі;
- дотримуватись гігієнічних, екологічних та інших виробничих вимог;
- дотримуватись вимог добросусідства та встановлених обмежень щодо використання землі.

Відповідальність за діяльність СФГ «Урожай» покладається на його голову. На ім'я голови підприємства видано державний акт на право власності на земельні угіддя. Він також має право укладати договори тимчасового користування землею, в тому числі на умовах оренди, та складати інші документи згідно з чинним законодавством України. Голова представляє інтереси сільськогосподарського підприємства перед іншими підприємствами, організаціями, установами та окремими громадянами.

Головною метою господарства є задоволення потреб засновника і всього населення України в сільськогосподарській продукції та отримання прибутку на користь засновників. Відстань від господарства до обласного центру - 125 км, до Києва - 243 км. Основними залізничними вузлами є Бахмач, Ромни, Кременчук, Ромадан. Розвинений автомобільний транспорт.

3 травня 2019 року у СФГ «Урожай» запрацював елеватор потужністю 70 тис. Також господарство має склади підлогового зберігання на 30 тис.тон.

Підприємство має сприятливі умови для заняття сільськогосподарським виробництвом. Кліматичні умови в Сумській області сприятливі для вирощування більшості сільськогосподарських культур, таких , як зернові та соняшник. У регіоні м'який континентальний клімат. Основний ґрунт у господарстві - чорнозем. Загалом ґрунт тут має високу природну родючість. Клімат в Сумській області помірно вологий і помірно континентальний. Літо тепле, найспекотніший місяць (липень) має середню температуру 19-20 градусів Цельсія, а абсолютна найвища температура припадає на серпень, що дорівнює 31 градусу Цельсія. Зими холодні, середня температура найхолоднішого місяця - січня становить 6,7 градусів морозу, а абсолютний мінімум - 36 градусів. Середньорічна температура становить 7,6 градусів Цельсія. Безморозний період триває 169 днів.СФГ

«Урожай» зобов'язане враховувати вплив зовнішніх сил. Їх ігнорування зазвичай приводить до негативних наслідків. Група сторонніх по відношенню до СФГ «Урожай» осіб та сил, безпосередньо впливають на його діяльність, тим самим зазнаючи впливу з боку. Вплив цієї діяльності вважається середовищем партнерства. Суб'єктами цього середовища є підприємства, організації та установи, які забезпечують безперервний технологічний процес сільськогосподарського виробництва, більш детально зображено на рисунку 2.1.

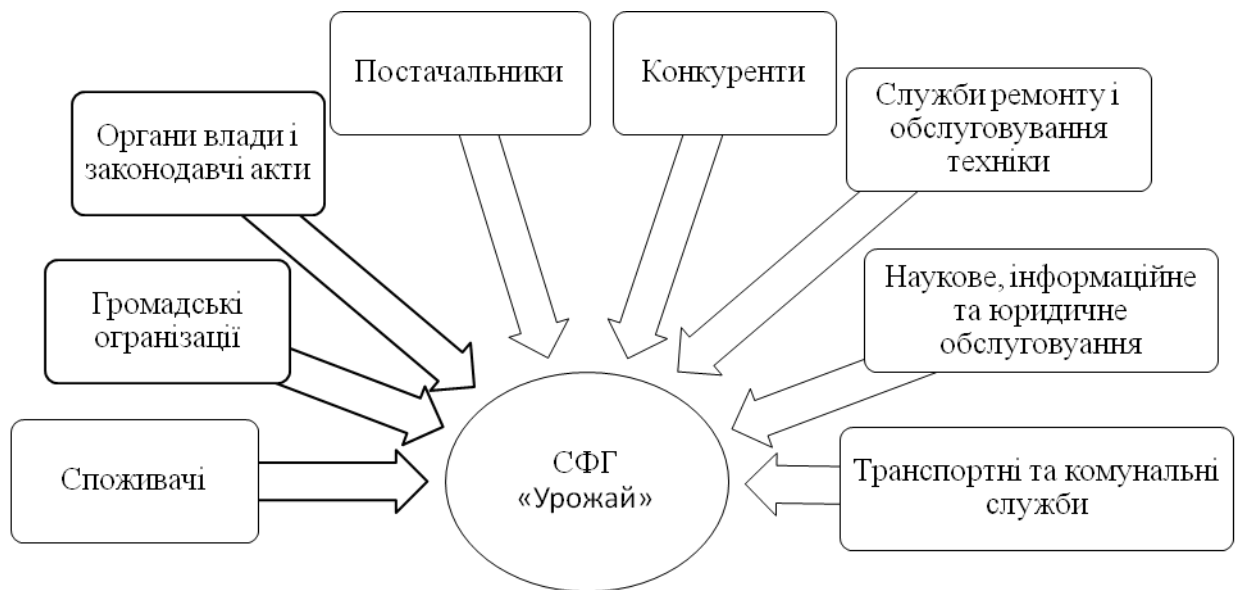

Рисунок 2.1- Фактори зовнішнього впливу СФГ «Урожай» Роменського району, Сумської області.

Джерело: побудовано автором на основі опитування головного економіста СФГ «Урожай»

Для СФГ «Урожай» надзвичайно важливим є транспорт. Великі площі землі розкидані повсій території Андріяшівської ОТГ, а підприємство знаходяться далеко від бази постачання та продажу матеріалів і технологій, що призводить до високого відсотка транспортних робочих місць. Транспорт є невід'ємною частиною єдиного процесу суспільного виробництва. Це скорочує час на створення та реалізацію продукції і тому є одним із вирішальних факторів підвищення продуктивності праці та зниження витрат. Ефективність роботи транспорту значною мірою залежить від наявності, типу та стану автомобільних

доріг. Також СФГ «Урожай» користується внутрішньогосподарськими дорогами, які часто не мають твердого та надійного покриття. Безсумнівно, вартість будівництва асфальту висока, але капітальні вкладення в будівництво швидко окупляться. На дорозі з твердим покриттям, витрата палива зменшується в 1,5-2,0 рази, швидкість збільшується в 2-3 рази, а собівартість тонно-кілометра на 35-40% нижча, ніж на ґрунтовій дорозі.

СФГ «Урожай» відіграє важливу роль у рослинництві Сумської області. Дане господарство є передовим в районі як по рівню розвитку рослинництва так і тваринництва. Підприємство характеризується виробництвом великих обсягів сільськогосподарської продукції. Підприємство використовує комбайни Claas, плуги Lemken, Сівалки Horsch та Kinze, трактори, культиватори та самохідні обприскувачі виробництва John Deere.

Споживачі є головними суб'єктами ринку і можуть купувати продукцію СФГ «Урожай» для виробничого чи особистого споживання або для подальшого продажу з метою отримання прибутку. В Україні головними споживачами сільськогосподарської продукції є переробні підприємства — цукрозаводи, льонозаводи, підприємства елеваторної і борошно-круп'яної промисловості, комбікормові заводи, масло- і молокозаводи, м'ясокомбінати, спиртові заводи тощо.

Основними споживачами СФГ «Урожай» є переробні підприємства. Партнерські взаємовідносини між ними та СФГ «Урожай» базуються на укладенні договору, в якому прописані умови купівлі-продажу та відповідальність обох сторін. Дрібна продукція СФГ «Урожай» реалізується через ринкові майданчики які знаходяться в сусідніх селах та районному центрі, торгові мережі та споживчі товариства. Також підприємство займається зовнішньоекономічною діяльністю. Основним імпортером станом на 2021 рік є Молдова. Забезпечення матеріально-технічними ресурсами, технічне обслуговування та капітальний ремонт техніки, в більшості випадків, здійснюють підприємства подібні системі «агротехнічний сервіс» і «агропостачання».

Агросервісні підприємства та організації надають аграрним підприємствам необхідні виробничі послуги і завдяки цьому створюють нормальні умови для функціонування сільськогосподарського виробництва. Пропонуємо ознайомимось з інформацією про основних постачальників посівних та інших матеріалів в таблиці .

Таблиця 2.1 - Відомості про головних постачальників сільськогосподарських матеріалів СФГ «Урожай»

Вид продукції чи послуг	Вид продукції чи послуг
Засоби захисту рослин.	Ерідон Фірма МПП Ізраїльське ТОВ ADAMA Agricultural Solutions
Посівний матеріал.	АгроРось ТОВ ТОВ «АГРОСЕРТ» ТОВ «Спектр-Агро»
Живлення та біостимуляція рослин.	СОЛАГРО ТРЕЙД ТОВ
Мінеральні добрива	ІНКРІС-АГРО ТОВ ЄвроАгро Трейд
Паливно-мастильні матеріали	ТОВ «Інвест Петрол»
Допоміжні види діяльності в галузі вирощування сільськогосподарських культур	ТОВ СП «НІБУЛОН».

Джерело : побудовано автором на основі опитування керівника СФГ «Урожай»

З аналізу таблиці 2.1 можемо зробити висновок, що СФГ «Урожай», використовує різних постачальників матеріалів. Це дозволяє знизити ризики використання неякісних матеріалів.

Кожне аграрне підприємство здійснює свою діяльність не ізольовано, а в певному контакті із зовнішнім середовищем, яке представлене відомими силами, що діють за його межами. Вся діяльність сільськогосподарських підприємств як основного суб'єкта ринкових відносин здійснюється в умовах постійної жорсткої конкуренції. Саме висококонкурентне ринкове середовище створює найсприятливіші умови для економічного розвитку окремих підприємств і всього суспільства, є рушійною силою соціально-економічного прогресу. СФГ «Урожай»

знаходиться в конкурентному середовищі, адже Сумська область має всі компоненти для успішного бізнесу в аграрній сфері. Найближчі конкуренти — це ті сільськогосподарські товаровиробники, які виробляють на продаж однакову з даним підприємством сільськогосподарську продукцію. Проте в умовах її дефіциту конкуренти виступають лише потенційними носіями зовнішньої загрози для підприємства. Основних конкурентів на районному ринку висвітлено на рисунку 2.1.

Рисунок 2.2 - Відомості про основних конкурентів СФГ «Урожай»
Роменського району, Сумської області.

Джерело: побудовано автором на основі опитування керівника СФГ «Урожай»

Організаційна структура управління підприємством — це сукупність чітких і впорядкованих взаємопов'язаних елементів зі стійкими взаємозв'язками, які забезпечують їх загальне функціонування та розвиток. Елементами структури можуть являтися як окремі працівники, служби, так і окремі ланки органу

управління, зв'язок між якими підтримується горизонтальними і вертикальними зв'язками лінійного і функціонального характеру.

Організація внутрішнього управління є одним із найважливіших аспектів загального внутрішнього середовища того чи іншого підприємства. Розподіл завдань між відділами допомагає розмежувати відповідальність кожної сфери, відділи та підрозділи об'єднуються для вирішення конкретних питань. Крім того, на деяких підприємствах працюють підрозділи, які сприяють комунікації відділів і підрозділів.

СФГ «Урожай» приймає лінійно-функціональну структуру управління. У цій структурі лінійне керівництво здійснюється у відділах управління всіх рівнів, утворюючи спеціальні відділи з певними правами щодо підпорядкованих підрозділів. Лінійні керівники координують діяльність функціональних відділів і розробляють рішення для підпорядкованих підрозділів. При цьому вони спираються переважно на адміністративний вплив - накази, розпорядження. Розглянемо організаційну структуру СФГ «Урожай» на рисунку 2.3.

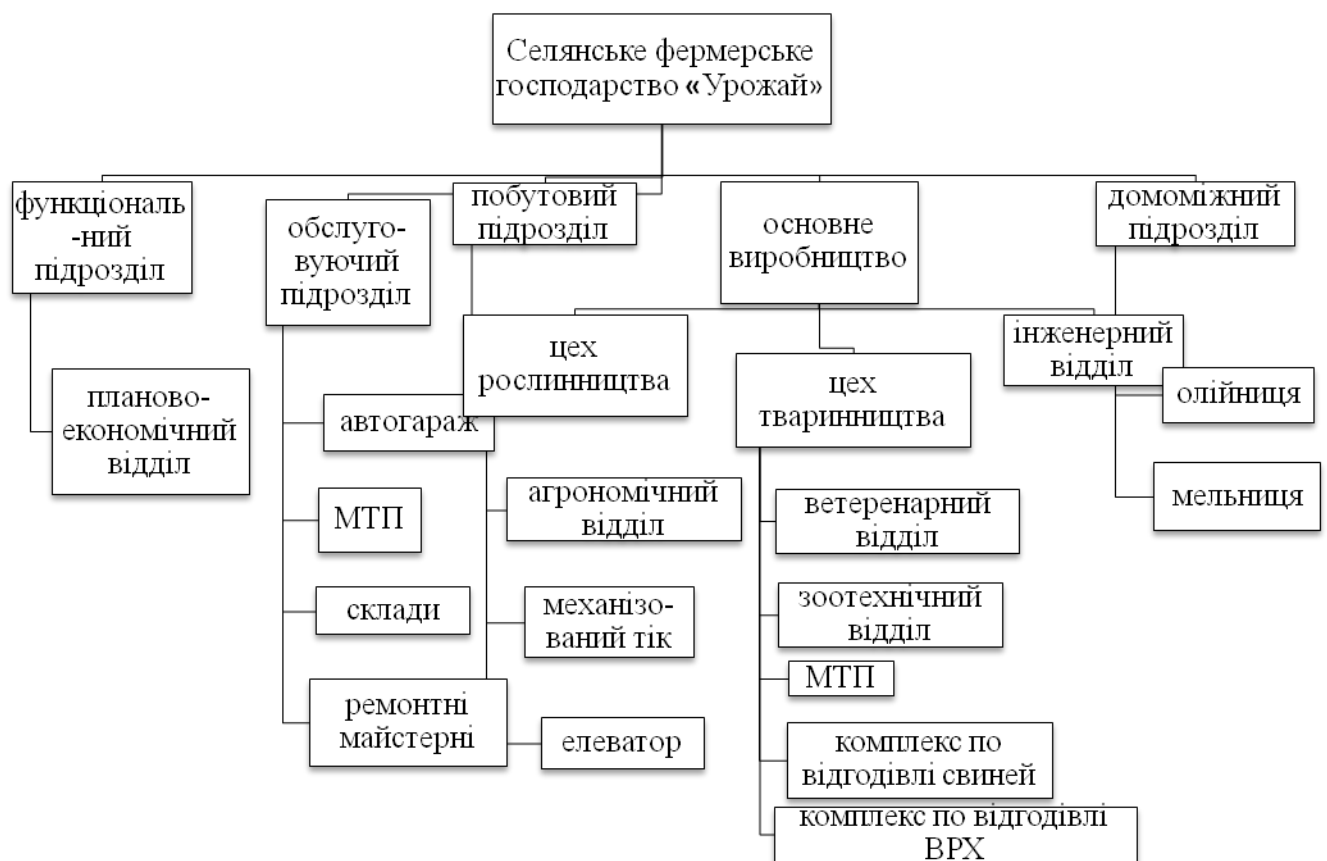
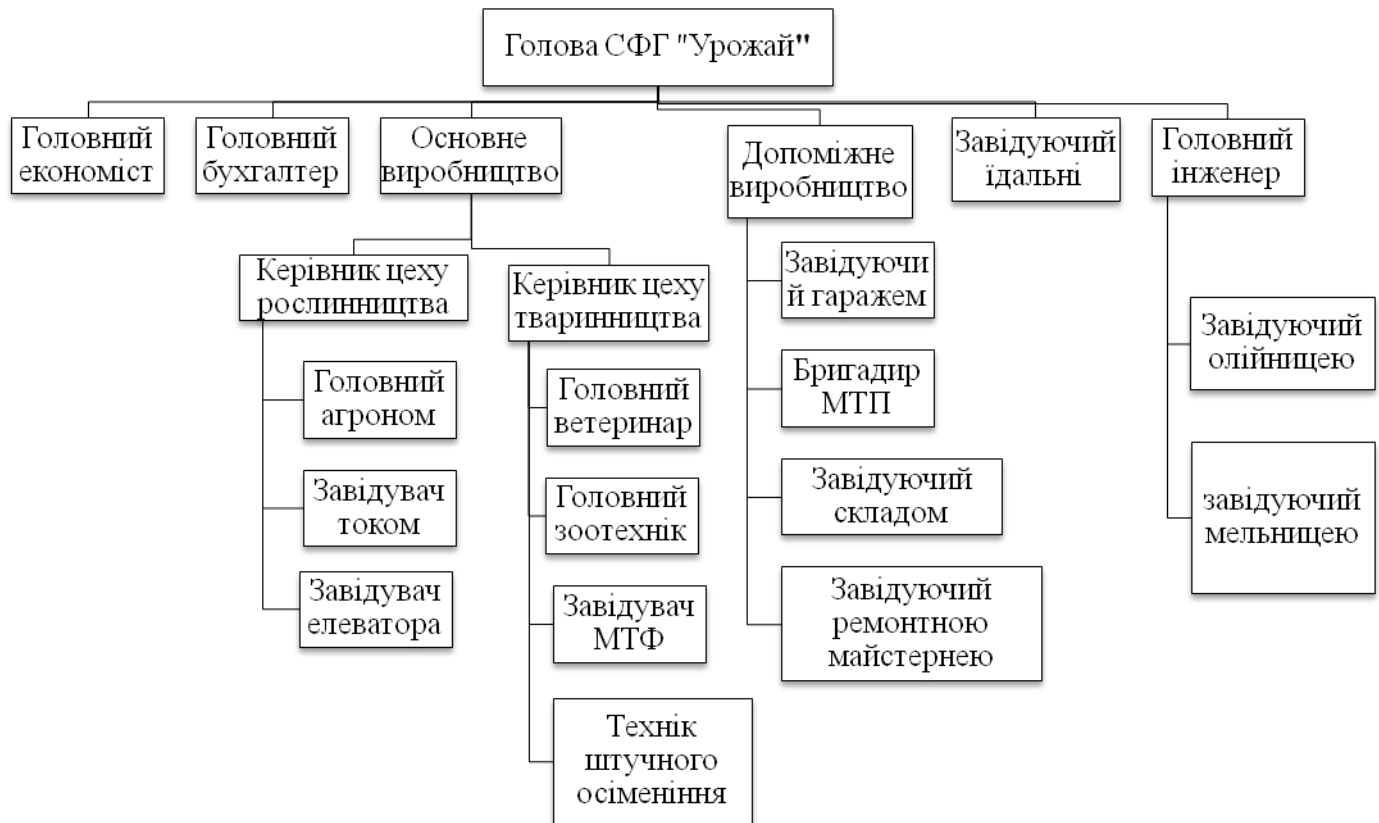

Рисунок 2.3 - Організаційна структура СФГ «Урожай»

Джерело: побудовано автором на основі опитування головного економіста СФГ «Урожай»

Управління сільськогосподарським підприємством передбачає наявність і

функціонування органів управління, які безпосередньо забезпечують діяльність підприємства. Розглянемо, які підрозділи беруть участь в управлінні СФГ «Урожай» на рисунку 2.4.

Рисунок 2.4 - Управлінська структура СФГ «Урожай»

Джерело: побудовано автором на основі опитування головного економіста СФГ «Урожай»

Як вбачається зі структури управління СФГ «Урожай», функції управління виконує керівник, який в свою чергу, делегує повноваження підпорядкованим підрозділам. На підприємстві функціонує планово-економічний відділ, якому підпорядковуються бухгалтерія та економічний відділ, який здійснює

безпосереднє управління фінансовим станом підприємства та забезпечує координацію управління фінансами та загальної діяльності.

Трудовий ресурс підприємства є важливим ресурсом для кожного підприємства, і від його якості та ефективності залежить вигода та конкурентоспроможність підприємства. Однією з основних функцій менеджменту є ефективне підвищення продуктивності праці трудового колективу. Пропонуємо розглянемо структуру трудових ресурсів СФГ «Урожай», наведених у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 - Склад і структура трудового колективу СФГ «Урожай»

Показники	2019р.	2020р.	2021р.	Відхилення звітнього року від базисного
Середньооблікова чисельність працівників зайнятих в с/г, всього, чол.	246	244	257	11
в т.ч. ІТР - всього, з них				
- керівники	19	20	24	5
- спеціалісти	17	19	19	2
Робітники, зайняті в основному виробництві	190	191	200	10
Робітники допоміжних виробництв	20	14	14	-6
Працівники - всього (за стажем роботи)				
- до 5 років	50	39	50	1
- від 5 до 10 років	47	56	57	10
- від 10 до 20 років	99	99	98	-1
- більше 20 років	50	50	52	1
Працівники - всього				
- чоловіки	146	144	147	1
- жінки	100	100	110	10

Джерело : розраховано автором на основі бухгалтерської звітності, форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» СФГ «Урожай»

Аналізуючи таблицю, бачимо, що в середньому працює на підприємстві 57% чоловіків і 43% жінок. З точки зору терміну служби середня найбільша частка становить 10-20 років і становить 38%, а найменша 5 років - 19%. Це означає, що більшість співробітників працюють у компанії більше 10 років. Отже, розрахунки показують, що з 2019 по 2021 рік кількість працівників збільшилась на 11 осіб, а на підприємстві переважатимуть люди з достатнім досвідом роботи .

2.2 Аналіз стану виробництва продукції рослинництва

Технічною основою організації виробництва продукції рослинництва є система обробітку ґрунту — комплекс взаємопов'язаних агротехнічних прийомів, удосконалень і організаційно-господарських заходів для підтримки і підвищення родючості ґрунту. Вона повинна бути пристосована до складу вирощуваної культури і забезпечувати умови для її росту і розвитку за певних ґрунтових та кліматичних умов з метою отримання максимальної кількості продукції з одиниці площі з найменшими трудовими і грошовими витратами.

Керівництво технологічним процесом СФГ «Урожай» з виробництва сільськогосподарської продукції здійснюється за допомогою штатних працівників підприємства, дії яких чітко контролюються та вчасно коригуються головними спеціалістами, такими як: головний інженер, головний агроном, головний економіст відповідно до запровадженого виробничого процесу, у відповідності до наявного обладнання. Ці фахівці складають технічні карти на окремі технічні операції. Сезонність виробництва, шалені коливання у різних аспектах протягом року вимагають від менеджерів пошуку шляхів збалансування операційних процесів.

Це також свідчить про дисбаланс інтенсивності роботи керівників у різні періоди. Динаміку трудових ресурсів зображено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 - Динаміка трудових ресурсів та ефективність їх використання в СФГ «Урожай»

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відхилення звітнього року від базисного
1. Середньооблікова чисельність працівників зайнятих в с/г, всього, чол.	246	244	257	+11
в т.ч в рослинництві	126	126	126	-
тваринництві	120	110	84	-36
2. Відпрацьовано 1 робітником днів, в середньому по господарству	175	185	179	+4

Продовження таблиці 2.3

3. Коефіцієнт використання фонду робочого часу	0,64	0,67	0,63	-0.1
4. Вироблено ВП на 1 середньорічного робітника, тис. грн.	2044,24	3239,87	4465,22	2420,97
в т.ч в рослинництві	1047,05	1673,05	2189,17	1142,12
тваринництві	997,19	1460,60	1459,45	462,26

Джерело : розраховано автором на основі бухгалтерської звітності, форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» і № 21- «Звіт про реалізацію продукції сільського господарства» СФГ «Урожай»

Аналізуючи дану таблицю, можна сказати, що кількість працівників підприємства збільшилася на 4,4%, тобто на 11 осіб. Це можна пояснити тим, що на підприємстві збільшується кількість земельних ресурсів і відповідного товару. Загальна трудова активність працівників підприємства зросла на 4 дні або на 2,3%. Причиною цього є скорочення днів непрацездатності, відпусток та прогулів. Коефіцієнт використання фонду робочого часу зменшився на 1,6% або на 0,01 од. Виробництво сільськогосподарських продуктів фактично пов'язане з якістю землі, характером землі та умовами використання. Це важлива продуктивна сила, без якої неможливе сільськогосподарське виробництво. У СФГ "Урожай" основним засобом виробництва, безсумнівно, стає земля, задіяна у виробництві, в якій задіяна жива і конкретна праця.

Якщо в несільськогосподарській сфері продукт праці є результатом безпосередньої дії праці та її засобів, то в сільськогосподарському виробництві він є результатом біологічного процесу, тобто процес створення продукту має органічний характер.

Як і інші галузі народного господарства, земля в сільському господарстві є не тільки об'єктом праці, а й предметом праці для основного засобу виробництва. Виробничий цикл і його тривалість багато в чому пов'язані з природними біологічними процесами. Склад та структура земельних угідь СФГ «Урожай» представлена в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 - Склад і структура земельних угідь СФГ «Урожай»

№ п/п	Показники	2019 р.		2020р.		2021р.		Відхилення звітнього року від базисного	
		га	%	га	%	га	%	га	%
1.	Сільськогосподарські угіддя - всього з них:	9584,0	100,0	10914,0	100,0	10961,0	100,0	1377,0	114,4
	рілля	9108,0	95,0	9922,5	94,4	9932,0	90,6	824,0	103,6
	сінокоси	455,0	4,7	967,6	5,4	1005,0	9,2	550,0	10,5
	пасовища	21,0	0,2	23,9	0,2	24,0	0,2	3,0	0,3
2.	Рівень розораності,%	-	94	-	94	-	95	-	1

Джерело : побудовано автором на основі бухгалтерської звітності, форми № 29 «Звіт про площі та валові збори (річна)» СФГ «Урожай»

За результатами аналізу площа сільськогосподарських угідь у 2021 році збільшилась на 1377 га порівняно з 2019 роком. Найбільшу питому вагу становлять 90,6 % ріллі, решта — сіножаті (1005 га або 9,2 %) та пасовища — 24 га, що визначає їх потреби в заготівлі кормів і випасі худоби. Інтенсивність використання земельних фондів підприємств відображає рівень розораності земель. У 2021 році це буде 95% від загальної площі земель, тобто інтенсивне використання земель.

Необхідною умовою виробництва сільськогосподарської продукції є наявність необхідної кількості сільськогосподарської техніки, представленої тракторами, зернозбиральними комбайнами, вантажними машинами, телескопічними навантажувачами. Здебільшого сільськогосподарська техніка та агрегати орієнтовані на певний вид робіт.

Товари - це продукти агро бізнесу, які використовуються для продажу, вироблені протягом певного періоду часу та виражені в грошовому еквіваленті. За товарною продукцією можна визначити спеціалізацію сільського господарства. Структуру товарної продукції СФГ «Урожай» наведено в таблиці 3.6, а також проаналізовано спеціалізацію господарств за останні три роки.

Таблиця 2.5 - Обсяг і структура товарної продукції СФГ «Урожай»

Назва галузей та видів продукції	2019р.		2020р.		2021р.		Відхилення звітного року від базисного	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Продукція рослинництва-всього	448634,3	89,2	541828,6	90,4	721307,7	90,2	570590,2	89,9
Зернові і зернобобові	397178,4	78,9	469523,3	78,3	615853,2	77,0	494185,0	78,1
Соя	-	-	26,0	0,00	-	-	26,0	0,0
Цукровий буряк	5707,7	1,1	-	-	-	-	5707,7	1,1
Соняшник	44714,4	8,8	72279,2	12,0	105454,4	13,1	74149,4	11,3
Інша продукція рослинництва	1033,6	0,2	-	-	-	-	1033,6	0,2
Продукція тваринництва -всього	54249,8	10,7	57548,0	9,6	77966,4	9,7	63254,7	10,0
Вирощування (в живій масі) ВРХ	6495,9	1,2	5 547,9	0,9	10310,5	1,2	7451,4	3,5
Свині	266,7	0,1	530,9	0,0	856,15	0,1	551,27	0,1
Молоко	47446,3	9,4	51 435,4	8,5	66799,0	8,3	55226,9	8,7
Мед	40,8	0,1	-	-	-	-	-	0,0
Інша продукція тваринництва	-	-	33,7	0,00	0,8	0,0	17,2	0,0
Продукція сільського господарства-всього	502884,1	100	599376,6	100	799274,2	100	633845,0	100

Джерело : побудовано автором на основі бухгалтерської звітності, форми № 21- «Звіт про реалізацію продукції сільського господарства» СФГ «Урожай»

Проаналізувавши дані таблиці, що найбільшу питому вагу в загальній структурі продажів у 2021 році займають зернові та бобові культури - 77,05%, молоко - 8,36%, соняшник - 13,19%. Для зручності структуру товарної продукції представлено на малюнку 2.5.

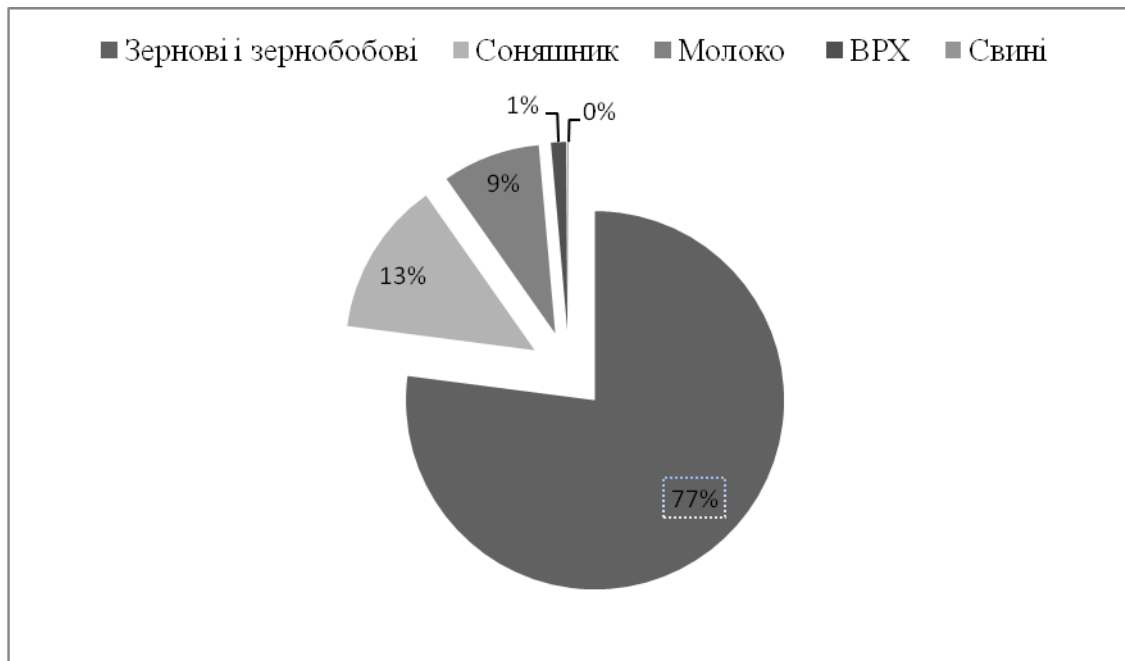

Рисунок 2.5 - Структура товарної продукції СФГ «Урожай»

Джерело: побудовано автором на основі бухгалтерської звітності, форми № 21- «Звіт про реалізацію продукції сільського господарства» СФГ «Урожай»

Загальний обсяг продажів у 2021 році зріс на 296,39013 млн одиниць порівняно з 2019 роком. грн або 58,9%. У 2021 році компанія реалізувала 218 674 840 грн зернових та зернобобових культур, а реалізація соняшнику зросла на 60 739 990 грн. У гривнях реалізація молока зросла на 19,3527 млн. грн. Виручка від реалізації зернових і бобових становить 58,9% у загальній собівартості продукції, а ступінь спеціалізації підприємства високий. Видно, що частка зернових і бобових з кожним роком зростає, що свідчить про поглиблення ступеня спеціалізації підприємств, що може бути зумовлено підвищенням продуктивності праці та розширенням масштабів виробництва і реалізації продукції. З площею посіву, урожайністю та валовими зборами пропонуємо ознайомитись в таблиці 2.7

Таблиця 2.6 - Урожайність сільськогосподарських культур в СФГ «Урожай» за 2019-2021 рр.

Культури	Площа посіву, га			Урожайність ц/га			Валовий збір,ц		
	2019р	2020р	2021р	2019р	2020р	2021р	2019р	2020р	2021р
Кукурудза кормова	319,0	345,0	445,0	533,4	544,9	430,9	170173	187990	191753
Ячмінь ярий	82,0	116,0	155,0	24,7	24,7	40,0	2032	2870	6203

Продовження таблиці 2.6

Пшениця озима	1819,0	1920,5	2001,0	60,0	64,7	54,4	109242	124301	109036
Кукурудза	4124,0	5957,0	5711,0	140,3	114,4	120,9	578684	681741	690663
Соняшник	1650,0	1289,0	1355,0	31,1	45,2	38,8	51385	58347	52688
Ячмінь озимий	16,0	-	-	37,6	-	-	602	-	-
Буряк цукровий	762,0	-	-	564,5	-	-	430190	-	-

Джерело : розраховано автором на основі бухгалтерської звітності, форми № 29 «Звіт про площі та валові збори (річна)» СФГ «Урожай»

Як свідчать дані таблиці 2.6, в СФГ «Урожай» спостерігаються такі тенденції у виробництві сільськогосподарських культур, а саме, за досліджуваній період продуктивність зернових та зернобобових культур, в тому числі урожайність пшениці озимої знизилась на 10%, кукурудзи кормової - на 20%, кукурудза на зерно - на 15% , соняшник в 2021 році має тенденцію до зростання - на 25% , також виросла урожайність ячменю ярого на 66%. До факторів , які вплинули на зниження урожайності можна віднести спекотну та посушливу погоду в 2021 році ,г рунтові умови, вологість, характеристики сорту та рекомендації щодо посіву. Графічне відображення динаміки урожайності за 2019- 2021 рр. неведено на рисунку 2.6.

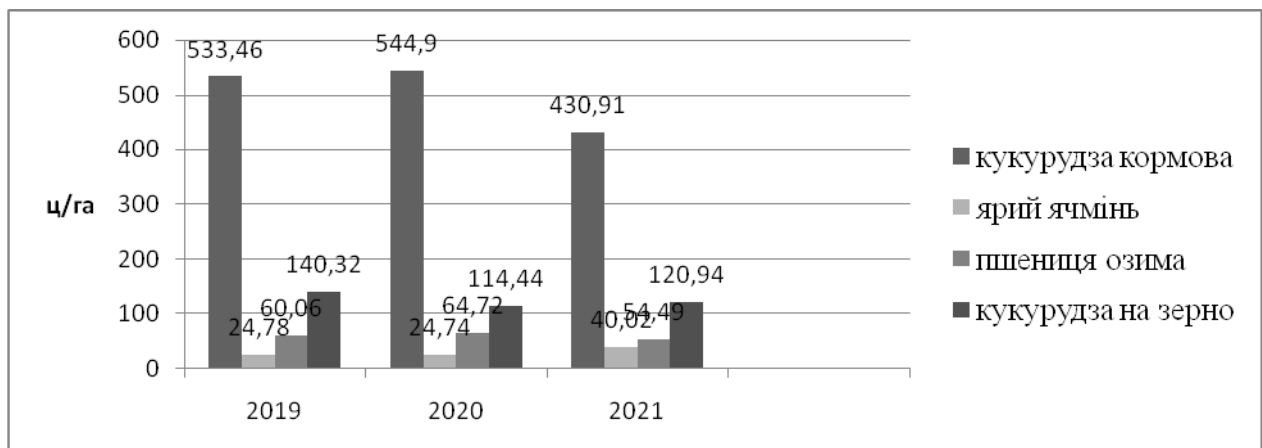

Рисунок 2.6 - Динаміка урожайності сільськогосподарських культур в СФГ «Урожай » за 2019-2021 рр.

Джерело: побудовано автором на основі форми статистичної звітності форми № 29 «Звіт про площі та валові збори (річна)» СФГ «Урожай»

В СФГ «Урожай» прийняті такі системи нарахування заробітної плати, як погодинна оплата, відрядна оплата, відрядно-преміальна оплата, посадова оплата праці. Для розрахунку заробітної плати працівників, зайнятих на весняно-польових роботах та осінньо-польових роботах, застосовуються відрядні розцінки, які визначаються за діючими в господарстві тарифними ставками та нормами виробітку. Трактористам, зайнятим на збиранні врожаю, розраховуються за кожну намолочену тонну зерна або один гектар скошеної землі.

2.3 Ефективність системи управління виробничої діяльності підприємства

Основним економічним перетворенням є практична реалізація принципів самопланування, самоокупності та самоуправління. Це завдання досягається завдяки гармонійній інтеграції всіх сфер діяльності компанії в єдиний збалансований підхід. Такі механізми мають бути центральною частиною планів управління, оскільки плани управління є невідомою частиною підприємницької, економічної та соціальної діяльності. Тому в управлінні економікою планування може привести підприємства до поглинання розумних замовлень, займаючи основний простір для подальшого розвитку економіки.

Планування є найважливішою функцією менеджменту і займає вихідне місце у свідомій діяльності людей. За допомогою успішного планування створюється та реалізується економічна політика, організовується і регулюється виробництво, розподіл і обмін матеріальних благ.

Управління СФГ «Урожай» здійснюється за принципами одноосібного володіння. Весь колектив підприємства підпорядковується голові СФГ «Урожай», який має необхідні повноваження в області управління. Він також відповідає за результат події.

Голова сформулював стратегію і принципи бізнесу, які є обов'язковими для кожного його підлеглого. Голова СФГ також займається управлінням і плануванням виробництва основної продукції, в тому числі в галузі

рослинництва. Це сприяє вдосконаленню технології, організації праці, організації основного виробництва, зниженню собівартості продукції та досягненню рентабельності виробництва. Також голова підприємства відповідає за складання планів, організацію збуту продукції, придбання необхідного обладнання та матеріалів.

Головний економіст є відповідальною особою та засновником господарської діяльності підприємства. Разом із фахівцями галузі розробляє поточні та робочі плани, бригади, ферми та інші виробничі підрозділи, плани виробництва, розвитку ефективного прискорення виробництва та інші заходи, питання що стосуються концентрації та спеціалізації, спрямовані на збільшення виробництва продукції в галузі рослинництва та підвищення якості та рентабельності підприємства в цілому. Також раціоналізацію використання землі, праці, основних фондів і оборотних коштів. Здійснює фінансове забезпечення ефективності капітальних вкладень і послідовності їх впровадження, використання новітніх машин і механізмів, проводить об'єктивну фінансову оцінку основних установ, сільськогосподарської і тваринницької діяльності, постійно працює над розвитком форм оплати праці.

Під час виконання службових обов'язків штатні економісти систематично аналізують виконання діючих норм виробітку, виявляють недоліки окремих працівників, вивчають передовий досвід, дають рекомендації щодо внесення змін до старих норм виробітку, проводять тематичні спостереження. Розроблюють нові стандарти виробництва або уточнюють існуючі стандарти.

Головний агроном виступає головним вченим-дослідником в галузі рослинництва на даному підприємстві. Він в свою чергу керує технологією виробництва в полі, відповідає за правильну організацію землекористування, керівництво заходами боротьби з хворобами сільськогосподарських культур і шкідниками, раціональну сівозміну, наукові системи удобрення, забезпечення стабільного моніторингу захисту рослин, насінництва, своєчасного роботи з виробництва продукції рослинництва.

Головний агроном бере безпосередню участь у складанні поточних і оперативних планів, відповідає за документування історії полів сівозміни, замовлення насіннєвих і сортових документів, агротехніки.

Головний інженер-механік — особа, відповідальна за механізацію, автоматизацію виробництва та своєчасне технічне обслуговування тракторів, сільськогосподарських машин, електрообладнання та енергетичного обладнання. Він також управляє системами автоматизації атомної промисловості, без яких неможливо ефективно виробляти рослинницьку продукцію.

В господарстві ведеться поточне і оперативне планування, а ось перспективне відсутнє. Це є негативним фактором. Оскільки кожне підприємство для ефективної діяльності повинне мати перспективні плани, в яких би зазначалися поставлені цілі підприємства на тривалий період. А поточне і оперативне повинно бути складовими перспективного плану, сходинками до поставленої мети. Таким чином, планування - це процес формування мети діяльності організації, визначення пріоритетів, розуміння і визначення набору методів, завдань і робіт з її виконання, а також впровадження ефективних методів, ресурсів, необхідних для своєчасного використання важливих завдань.

Найскладнішим процесом планування є вибір типу продукту, який відповідає ринковим потребам компанії, і частиною цього є визначення правильних умов для прибуткового сільського господарства та розвитку масового суспільства, що, як очікується, визначає, якою мірою та для кого очікується товар за будь-яку ціну тощо. Підсумовуючи, можна сказати, що для цього необхідно проаналізувати ринкову ситуацію та оцінити потенціал продукції компанії.

Основні елементи сільськогосподарського виробництва визначаються відповідно до обсягу земельних ресурсів для ведення сільськогосподарського виробництва. Не зменшуючи значення інших факторів виробництва, існує достатня кількість інших факторів виробництва, щоб забезпечити збалансовану якість сільськогосподарської продукції, однак проблему забезпечення повного належного використання необхідно вирішити.

Управління виробництвом покликане допомогти найкращим чином використовувати доступні ресурси для забезпечення максимальної прибутковості. Таким чином, з одного боку, розрахунок можливості складання виробничого плану пов'язаний з показниками ринкової ситуації, на основі яких організація визначає обсяг і структуру виробництва.

Отже, з метою забезпечення потреб різних галузей народного господарства, виконання цього плану дозволило досягти обсягів виробництва сільськогосподарських товаровиробників, особливо таких показників, як площа та випуск продукції.

Основний капітал є матеріально-технічною основою виробництва та основою вдосконалення і розвитку виробництва. Цей процес здійснюється шляхом збільшення потенціалу основних фондів (широко) та підвищення ефективності їх використання (інтенсивно). Оборотний капітал набуває особливого значення в умовах ринкових відносин. Зрештою, вони являють собою частину виробничого капіталу, яка переносить всю свою вартість на новостворений продукт і повертається до підприємця в грошовій формі вкінці кожного циклу капіталу. З забезпеченістю фондами СФГ «Урожай» та ефективність їх використання можемо ознайомитись в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 - Забезпеченість фондами та ефективність їх використання СФГ «Урожай»

Показники	2019р.	2020р.	2021р.	Відхилення звітнього року від базисного в %
1.Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	232794	351525	387512,5	166,46
2.Фондозабезпеченість, тис. грн.	24,29	32,21	35,35	145,55
3. Фондоозброєність, тис. грн.	946,32	1440,68	1507,83	159,34
4.Фондовіддача, грн.	2,16	1,71	2,06	95,48
5. Фондомісткість, грн.	0,46	0,59	0,48	104,73

Джерело : розраховано автором на основі бухгалтерської звітності, форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» СФГ «Урожай»

Згідно з розрахунком, можна стверджувати, що фондозабезпеченість фонду у 2021 році на 145,4% вища, ніж у 2019 році.

Обсяг фондоозброєності на 2021 рік становить 2 050 330 грн. , що на 236,0% більше, ніж у 2019 році.

Зміни зумовлені вищими витратами на основні засоби протягом року, тоді як запаси зросли, оскільки капітальні витрати зростали швидше, ніж персонал. Перевищення темпів зростання фінансових ресурсів над темпами зростання фінансової забезпеченості впливає на продуктивність праці. Показник фондовіддачі показує, що ефективність використання основних фондів знизилася незначно, але в меншій мірі.

Показник фондомісткості показує частку вартості основних фондів на 1 грн. загальний вихід. У вказаний період підвищення на 0,02 є поганим для економіки, оскільки це означає, що кількість виробленої продукції зменшується за рахунок зниження ефективності використання основних фондів, тому впливає на зменшення цього показника.

Можна зробити висновок, що основних виробничих фондів підприємства достатньо, але необхідно звернути увагу на більш раціональне використання коштів з метою отримання вищих фінансових результатів.

Аналіз показників фінансово-економічних результатів діяльності СФГ «Урожай» проведемо за допомогою даних наведених у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 - Показники фінансово-економічних результатів діяльності підприємства

Показники	2019р.	2020р.	2021р.	Відхилення звітного року від базисного
Валова продукція	511804,10	605173,60	804134,20	292330,10
* на 100 га с.-г.угідь тис. грн.	5340,19	5544,93	7336,32	1996,13
* на 1 серед.річн. робітника тис.грн	2080,50	2480,22	3128,93	1048,42
Товарна продукція	502884,12	599376,68	799274,50	296390,38
* на 100 га с.-г.угідь тис.грн.	5247,12	5491,81	7291,99	2044,86

Продовження таблиці 2.8

* на 1 серед.річн.робітника тис.грн.	2044,24	2456,46	3110,02	1065,77
Валовий прибуток	263806,00	400841,00	590336,00	326530,00
* на 100 га с.-г. угідь тис. грн.	2752,57	3672,72	5385,79	2633,22
* на 1 серед.річн.робітника тис. грн.	1072,38	1642,79	2297,03	1224,65
Чистий прибуток	225128,00	256183,00	367128,00	142000,00
* на 100 га с.-г. угідь тис. грн.	2349,00	2347,29	3349,40	1000,40
* на 1 серед.річн.робітника тис. грн.	915,15	1049,93	1428,51	513,36
Виробнича собівартість, тис. грн.	299908,00	447537,00	473526,00	173618,00
Рівень сукупної рентабельності %	75,07	57,24	77,53	2,47

Джерело : розраховано автором на основі бухгалтерської звітності, форми № 2 «Звіт про фінансові результати» СФГ «Урожай»

За допомогою даних таблиці 2.8 можемо проаналізувати основні економічні показники господарської діяльності підприємства. Чистий прибуток від реалізації продукції у 2021 році збільшився в порівнянні з 2019 роком на 142000,00 тис. грн., це в свою чергу означає, що підприємство є прибутковим і з кожним роком чистий прибуток має тенденцію до збільшення.

Виробнича собівартість СФГ «Урожай» також збільшилась на 173618,00 тис. грн. в порівнянні з 2019 роком, ці зміни зумовлені зростанням обсягів діяльності підприємства і витратами, що впливають на формування цього показника.

Валовий прибуток підприємства у 2021 році в порівнянні з 2019 роком зріс на 326530,00 тис. грн. Саме збільшення валового прибутку мало значний вплив на збільшення чистого прибутку. Це є досить хорошим показником, що характеризує результати діяльності даного підприємства. В цілому, в рамках дослідження

компанія є прибутковою і рентабельною, в порівнянні з 2019 роком, в 2021 році рентабельність зросла до 77,53 %.

Показники ділової активності дають змогу оцінити ефективність використання підприємствами власних коштів. СФГ «Урожай» пропонуємо ознайомитись в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 -Ділова активність підприємства

№ п/п	Показник	Рік		
		2019р.	2020р.	2021р.
1	Коефіцієнт оборотності активів	0,76	0,86	1,43
2	Коефіцієнт оборотності оборотних активів	1,27	1,43	2,4
3	Коефіцієнт оборотності запасів і витрат	17,4	24,7	34,7
4	Оборотність запасів і витрат	19,84	14,78	10,52
5	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	4,88	4,1	1,74
6	Оборотність дебіторської заборгованості	74,8	89,02	209,78
7	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	20,73	44,01	24,06
8	Оборотність кредиторської заборгованості	17,6	8,3	15,17
9	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,78	0,87	0,83

Джерело : розраховано автором на основі бухгалтерської звітності, форми №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» СФГ «Урожай»

Як показано в таблиці 3, показник оборотності активів СФГ «Урожай» має стійку тенденцію до зростання. Слід зазначити, що цей коефіцієнт є одним із найважливіших показників для вимірювання ефективності використання грошових коштів, що відображає швидкість його переходу від стадії виробничих запасів до стадії готової продукції та швидкість продукту до прямої валюти. форму. Зважаючи на це, можна сказати, що ця динаміка є показником ефективності, з якою використовуються активи досліджуваної фірми. За звітний період коефіцієнт оборотності оборотних засобів підприємства становив 2,4. Слід також зазначити, що протягом останніх трьох років цей показник має позитивну динаміку.

У 2019 році оборотність запасів СФГ «Урожай» становила 17,4 раза, а у 2021 році - 34,7 раза. Тривалість обороту запасів і витрат становить 19 днів у 2019 році та 10 днів у 2021 році. Показник протягом багатьох років має позитивну динаміку.

Важливою частиною оцінки господарської діяльності є аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості СФГ «Урожай» динамічно знижується. При цьому значно збільшився час виконання робіт. Таким чином, дні обороту дебіторської заборгованості підприємств у 2019 році становили 74 дні, а у 2021 році - 209 днів.

Для збільшення виробництва сільськогосподарської продукції необхідно правильно розвивати матеріально-технологічну основу галузі. Збільшення розмірів виробничих фондів відбувається за рахунок збільшення інвестицій матеріальних і грошових фондів для розширення сільськогосподарського виробничого потенціалу. В умовах становлення ринкових відносин сталий розвиток агропромислових комплексів потребує інвестиційної діяльності, яка забезпечує підприємства необхідними грошовими та матеріальними ресурсами. Інвестиції в сільськогосподарське підприємство необхідно планувати ретельно, щоб забезпечити безперебійну роботу та прибуток. Фермери роблять довгострокові інвестиції для роботи своїх підприємств; приклади довгострокових інвестицій включають купівлю землі та худоби.

Фермерство - це бізнес, який вимагає капітальних вкладень і здатності виплачувати зарплату та інші витрати. Тому фермери повинні мати достатній капітал для підтримки своєї діяльності. Крім того, вони повинні бути в змозі погасити будь-які позики, якими вони скористаються, оскільки така заборгованість може серйозно вплинути на їхні грошові потоки.

Капітальні інвестиції СФГ «Урожай» відносяться до вартості нового будівництва, розширення, реконструкції та модернізації існуючих основних фондів підприємства. За рахунок капітальних вкладень здійснюється відновлення списаних і непридатних основних засобів і придбання додаткової робочої сили, необхідної для розширеного відтворення. Найбільшу питому вагу в структурі фактичних інвестицій у сільське господарство займають капітальні інвестиції.

РОЗДІЛ 3

Розробка заходів щодо підвищення ефективності управління та адміністрування виробництва продукції рослинництва в СФГ «Урожай»

3.1 Обґрунтування організаційно-технічних заходів щодо підвищення ефективності управління та адміністрування виробництвом продукції рослинництва

Останні роки проводиться багато досліджень щодо підвищення продуктивності сільськогосподарського сектора. Більшість зосереджується на контролі якості, але важливо розглянути основні проблеми в агропромисловому бізнесі, а також ситуації, що призводять до них, і як їх уникнути. Г. М. Бражевська вважає, що розуміння нової науки та вивчення досвіду можуть допомогти бізнесу ефективніше виробляти продукцію та зменшити матеріальні та грошові витрати. Він стверджує, що найефективніший спосіб досягти цього — розділити методи на два напрямки — один для збільшення валової вартості продукції та інший для зниження витрат [3]. Крім того, автор називає інші напрямки підвищення ефективності бізнесу, які представлені на рисунку 3.1.

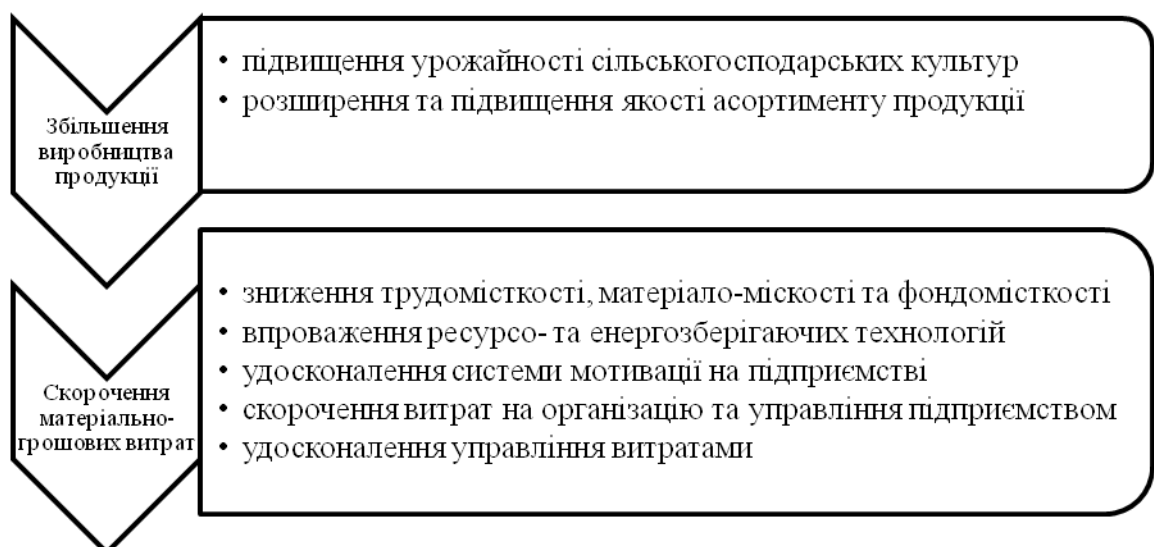

Рисунок 3.1- Напрямки підвищення ефективності бізнесу

Джерело: побудовано автором на основі [3]

Крім того, науковці, які у своїх наукових роботах зосереджуються на проблемі огляду, окрім вищезазначених способів, також акцентують увагу на таких моментах:

- технологічна трансформація та модернізація сільського господарства, що призведе до зростання доходів;
- забезпечення зрошувальним обладнанням, яке опосередковано впливає на врожайність сільськогосподарських культур;
- удосконалення маркетингову діяльність, зокрема цінову та збутову політику підприємства;
- налагодження системи постачання садивного матеріалу рослинницької продукції, що відповідає вимогам якості та ціни;
- сприяти зростанню якості персоналу;
- правильний підбір сортів насіння та садивного матеріалу, що відповідають місцевим кліматичним і ґрунтовим умовам;
- покращена система зберігання продукції заводу;
- адаптація різноманітної корпоративної діяльності до сучасних вимог.

Можливі підходи до підвищення ефективності бізнесу мають різний вплив, використання та ступінь контролю. Суб'єкти господарювання повинні постійно контролювати виконання власного плану заходів з урахуванням впливу зовнішніх факторів. Тільки такий алгоритм може гарантувати достатній темп зростання ефективності.

Управління продукцією є життєво важливим для ефективності та якості будь-якого суспільства. Це допомагає інформувати громадськість про те, як покращити кожен аспект свого життя, від сільського господарства до виробництва. Менеджери з продукції повинні постійно вдосконалювати свої системи, щоб йти в ногу з технологічним прогресом, збільшенням обсягів виробництва та включенням машин у сільськогосподарські процеси. Крім того, спільна робота всередині ферми створює ще більше можливостей для ефективності та вищої якості. Коли фермери інтегрують агропромислові системи, вони створюють нові економічні зв'язки між процесами та явищами.

Система управління має дотримуватися поступових змін, постійно адаптуватися до цілей розвитку та проводити системні реформи відповідно до особливостей національного економічного, соціального та економічного розвитку.

Організовуючи процес раціоналізації, пропонуємо уникати односторонньої зацикленості на окремих заходах. До недавнього часу основна увага приділялася раціоналізації операційного менеджменту, раціоналізації структур управління та запровадженню галузевих структур. При цьому часто не перерозподіляються функції, права та обов'язки посадових осіб, не узгоджуються зі структурою управління інформаційні системи, організація процесів управління тощо. У результаті віддача від цих інновацій значно знизилася. Тому управління матиме комплексно-розвивальний характер і передбачатиме системний підхід та реалізацію заходів. Необхідно вирівняти структуру системи управління, весь процес управління, методи і процедури управління, прийоми і методи реалізації функцій управління, норми і стимули управлінської діяльності, організацію і стандартизацію управлінської праці, відбір і управління. розстановка кадрів тощо.

Від керівництва робочою силою та економікою до економічного управління відділами, міжвідомчими та функціональними структурами системи управління на всіх рівнях потребують удосконалення.

Зміст заходів, спрямованих на вдосконалення системи менеджменту, залежить від стану системи, ступеня забезпечення нею досягнення поставлених керівництвом цілей, рівня, на якому відбувається це вдосконалення, ресурсного потенціалу організації.

Раціоналізація може передбачати розробку нових систем управління, поступове вдосконалення існуючих систем, поступове вдосконалення існуючих систем, починаючи з будь-якого елемента, який найбільше обмежує їх ефективне функціонування. Проектування нових систем управління та розробка заходів щодо вдосконалення існуючих систем починаються з визначення цілей раціоналізації. Відповідно до раціоналізованих завдань і об'єктів отримувати необхідні дані різними методами, при дослідженні процесу виробництва і

управління проводити спеціальні обстеження, збирати дані безпосередньо на виробництві і порівнювати з плановими і нормованими показниками, а потім визначати поточні дані. Кожен агробізнес унікальний і має свою індивідуальність. Тому кожне сільськогосподарське підприємство має специфічні методи та інструменти підвищення ефективності своєї діяльності. Проте, хоча методи та підходи до конкурентоспроможності агробізнесів різноманітні, стратегії підтримки їх конкурентоспроможності та підвищення ефективності їх діяльності базуються на певних принципах організаційних концепцій.

За своїм змістом і місією сільськогосподарське підприємство шукає шляхи підвищення ефективності, майже не відрізняючись від інших галузей, але деякі характеристики, обумовлені особливостями цієї галузі. В таблиці 3.1 показано формування основних напрямів підвищення ефективності діяльності СФГ «Урожай»

Таблиця 3.1 - Основні напрями підвищення ефективності діяльності СФГ «Урожай»

Ефективне та оптимальне використання землі:	- оптимізація площі посіву та сівозміни; - поліпшення якості ґрунтів; - додаткова оренда землі, що сприятиме консолідації розміру землекористування
Формування нового ринкового економічного механізму:	- визначення найбільш прибуткової діяльності; - вдосконалення маркетингу; - пошук та розширення ринку збуту власної продукції; - співпраця та інтеграція для економічної ефективності та конкурентоспроможності. -
Модернізація технологічної інфраструктури:	- ресурсозберігаючі технології - основа модернізації технології сільськогосподарського виробництва - ефективне використання наявної техніки у власному господарстві та додаткове обслуговувати інших сільськогосподарські організації
Підтримка співробітників	- перепідготовка кадрів вищої кваліфікації - ефективне використання наявної робочої сили;
Розвиток в соціальній сфері	- створення умов для привабливості молодих кваліфікованих спеціалістів; - соціальний захист всіх штатних працівників.

Продовження таблиці 3.1

Інформаційна система та підтримка файлів управління	- створення інформаційної системи управління, сформулювання плану інформаційної підтримки для керівників і спрощення плану обігу файлів, зменшивши обсяг файлів і змінивши напрямок потоку.
---	---

Джерело : розраховано автором

Створення заходів з удосконалення управління потребує реалізації відповідних форм, методів і порядку реалізації кожного з них. Це принесе користь багатьом працівникам в апараті управління — від зміни ролей співробітників до перенавчання та навіть спеціалізованого навчання. СФГ «Урожай» потребує подолання психологічних бар'єрів, щоб покращення управління запрацювало. Під час розробки нових пропозицій слід звернути особливу увагу на ці перешкоди. По-перше, співробітники повинні навчитися новим технічним методам. Далі необхідні зміни необхідно впроваджувати поетапно, у міру того як люди звикають до нових умов праці.

Щоб покращити управління, заходи необхідно впроваджувати в належній послідовності. Зміни в їхніх правах і обов'язках, умовах праці, організаційній структурі чи стосунках з іншими працівниками можуть вплинути на багатьох працівників, пов'язаних з органом управління. Багато з цих змін вимагають від співробітників зміни місця роботи або професійної освіти. Важливо також враховувати психологічний ефект змін при розробці пропозицій щодо вдосконалення управління. Зміни мають відбуватися невеликими кроками, до яких співробітники можуть легко адаптуватися — це включає в себе коригування графіків роботи працівників, придбання нових технологічних інструментів і перенавчання наявного персоналу.

Перспективним напрямком підвищення ефективності «збирання врожаю» сільськогосподарського підприємства є вирощування органічної продукції, тобто екологічно чистої продукції. Екологічно чисті продукти можна вирощувати на полях СФГ «Урожай», якщо не ігнорувати досвід роботи багатьох поколінь

аграріїв - вітчизняних і закордонних. Виробництво екологічно чистої продукції може стати своєрідною візитівкою підприємства, що покращить загальний імідж продукції СФГ «Урожай» та України на світовому ринку, що обов'язково позитивно вплине на соціально-економічну та культурну розвитку підприємства зокрема та країни в цілому. Тому однією з ефективних бізнес-стратегій СФГ «Урожай» є створення виробничого процесу, який забезпечує повний цикл виробництва.

Одна з переваг покупки органічних продуктів полягає в тому, що вони більш поживні, ніж інші продукти. Згідно з дослідженням Стенфордського університету, органічні продукти містять більше антиоксидантів, вітамінів і мінералів. Традиційне землеробство використовує пестициди, гербіциди та добрива, які можуть забруднювати ґрунт, воду та повітря. Ці хімічні речовини можуть зменшити поживний вміст їжі та збільшити вплив шкідливих речовин. Купівля органічно вирощених продуктів гарантує, що споживачі отримають максимально поживну їжу.

Ще однією перевагою органічного землеробства є те, що воно допомагає навколишньому середовищу, зменшуючи забруднення та ерозію ґрунту. Традиційне землеробство використовує велику кількість води, енергії та хімікатів для вирощування сільськогосподарських культур. Це також спричиняє ерозію ґрунту, коли фермери видаляють рослини та коріння з полів перед сезоном збору врожаю. Це може призвести до зменшення біорізноманіття, оскільки деякі види вимирають у цих районах. Навпаки, органічне землеробство обмежує забруднення, використовуючи менше води, енергії та хімікатів у рослинництві. Він також сприяє збереженню біорізноманіття, вирощуючи різноманітні рослини та дозволяючи їм самозасіватися після збору врожаю. Зрештою, це робить екосистему набагато здоровішою, ніж це було б інакше.

Органічне землеробство також підтримує місцеві громади, створюючи робочі місця та збільшуючи вартість місцевої власності. Багато працівників сільського господарства віддають перевагу роботі на органічній фермі, тому що вони можуть отримувати кращу зарплату та умови праці, ніж на звичайній

фермі. Багато землевласників віддають перевагу продажу свого майна органічному фермеру, оскільки вони можуть отримати вищу ціну за свій урожай порівняно з традиційними культурами. Крім того, багато споживачів вважають за краще купувати продукцію місцевого виробництва, оскільки вони більше довіряють її якості, ніж імпортом. Ця тенденція змусила багатьох фермерів перейти до органічного землеробства, щоб вони могли задовольнити ці вимоги та заробляти на цьому більше грошей.

З іншого боку, одним із недоліків покупки органічно вирощених продуктів є те, що вони можуть бути дорожчими за звичайні продукти. Органічні виробники зазвичай платять вищу зарплату, щоб залучити працівників, які готові працювати в менш суворих умовах, ніж пропонують звичайні ферми. Вони також несуть більші витрати через такі методи вирощування, як збереження поживних залишків після збору врожаю замість повторного посіву нових культур щороку. Нарешті, сертифікація сільськогосподарських культур як «органічної» передбачає достатню кількість документів, що збільшує витрати як для виробників, так і для продавців.

Крім того, з метою підвищення ефективності діяльності СФГ «Урожай» ми пропонуємо впровадження інноваційних технологій нульового обробітку ґрунту «no-till» у вирощуванні продовольчих культур, що дозволить знизити витрати палива і мастила, тобто зниження міцності матеріалу виробу і, відповідно, зниження собівартості продукції.

Технологія No-till - це система, яка використовується для вирощування рису, кукурудзи та інших польових культур. За цією технологією земля обробляється лише один раз, Скарлетт Кларк обговорювала це у своїй статті «Термін придатності обробітку ґрунту минув». Вона пояснила, що за технології no-till поживні речовини залишаються в ґрунті довше, а бур'яни ростуть не так швидко. Таким чином, технологія no-till допомагає навколишньому середовищу, зменшуючи вирубку лісів. Це також сприяє прибутковості фермера, збільшуючи врожайність ферми. Крім того, технологія no-till є легшою та дешевшою, ніж традиційна обробка ґрунту.

Технологія no-till допомагає навколишньому середовищу, зменшуючи вирубку лісів. Технологія No-till потребує менше робочої сили, ніж традиційна обробка ґрунту, що дозволяє фермерам збільшити виробництво, одночасно зменшуючи свій вуглецевий слід. Завдяки скороченню робочої сили технологія no-till дозволяє фермерам збільшити прибуток, зберігаючи ресурси. Фермери можуть використати свої прибутки від використання технології no-till для купівлі землі для збереження. Таким чином, технологія no-till приносить користь як навколишньому середовищу, так і прибутковості фермерів.

Технологія no-till дозволяє фермерам збільшувати прибутки за рахунок збільшення врожайності. Переваги технології no-till стають найбільш очевидними через 3 роки, коли поле досягає максимального продуктивного потенціалу. Через 3 роки вимірюється та порівнюється врожайність полів без обробки ґрунту та традиційного обробітку. У дослідженні 2018 року порівнювали врожайність пшениці на ділянках з використанням No-till (NT) і традиційного обробітку ґрунту (СТ). Дослідники виявили, що NT збільшив середню врожайність у 2,6 рази порівняно з СТ. Ймовірно, це було пов'язано зі збільшенням вмісту вуглецю в ґрунті та зменшенням ерозії, викликаного зменшенням знарядь для обробки ґрунту. Таким чином, технологія no-till є простим способом для фермерів збільшити свої прибутки [7].

Щоб запровадити нульовий обробіток, фермерам потрібно лише видалити попередні культури, а не весь шар ґрунту. Це дозволяє врожаю минулого року природним чином розкладатися в ґрунті, не пошкоджуючи організми під шаром ґрунту.

Цей процес створює ідеальні умови для того, щоб дощові черв'яки природним чином розкладали органічні речовини в ґрунті, не зачіпаючи мікроорганізмів, що там живуть. Оскільки хробаки допомагають у стабільному сільському господарстві, використання технології no-till має досконалий сенс. Переваги технології no-till зображені на рисунку 3.2.

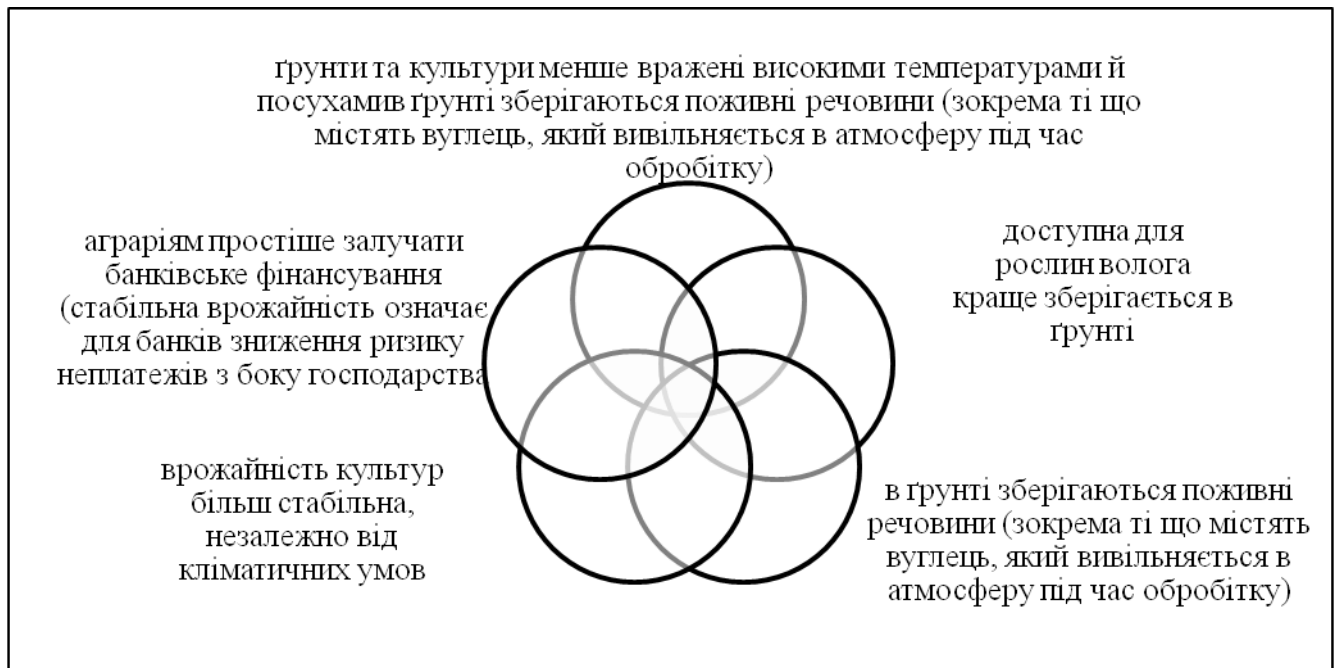

Рисунок 3.2- Переваги технології no-till

Джерело: побудовано автором на основі [7]

Технологія no-till довела свою ефективність у сільському господарстві в усьому світі. No-till культивування знижує собівартість виробництва завдяки збереженню ґрунтових ресурсів без шкоди для врожаю. В СФГ «Урожай» нами було запропоновано та обґрунтовано застосування даної технології. Для більш чіткого розуміння економічної вигоди ми порівняли в таблиці 3.2 три види обробітку ґрунту на прикладі виробництва озимої пшениці.

Таблиця 3.2 – Порівняльний аналіз економічної ефективності виробництва озимої пшениці за різними технологіями

Показник	Технології		
	Традиціона	Мінімальна	Нульова (No-till)
Виробничі витрати на 1 га, грн.	6556,7	6741,2	6203,3
Виробнича собівартість 1 ц, грн	163,9	168,5	155,0
Рівень товарності, %	95,0	95,0	95,0
Повна собівартість 1 ц, грн	172,1	177,0	162,8
Ціна реалізації 1 ц, грн	220,0	220,0	220,0
Виручка від реалізації, грн/га	8360,0	8360,0	8360,0
Прибуток: на 1 га, грн	1819,4	1635,9	2172,0
на 1 ц, грн	47,9	43,0	57,7
Рівень рентабельності, %	27,8	24,3	35,1
Цінова конкурентоспроможність, %	21,8	19,6	26,0

Джерело: побудовано автором на основі [7]

3.2 Управління якістю продукції в системі менеджменту виробництва продукції рослинництва

Господарська діяльність фермерського господарства «Урожай» передбачає два види відходів: первинні та вторинні.

Первинні відходи утворюються під час збирання врожаю, вторинні відходи - під час переробки матеріалів на підприємстві.

Країни Європи та Північної Америки успішно виробляють біопаливо з рослинних сільськогосподарських відходів. Це включає як «PowerStock» у Сполучених Штатах, так і канадську компанію «Semican», а також польську компанію «Widok Energia S.A.», естонську компанію «BJ TOOTMISE OÜ», британську компанію «Straw Pellets Ltd», литовську компанію «Baltic Straw», що виробляє біогранули з соломи, а біобрикети з соломи створюються компанією «C.F. Nielsen A/S» в Данії та «Omtec» в Канаді. На світовому ринку також представлені пелети, виготовлені з відходів зерна кукурудзи американськими компаніями «PelletTechnology USA» та «Next Step Biofuels» [25].

Використання відходів рослин для виробництва енергії забезпечує як фінансову економію, так і захист навколишнього середовища.

Це також створює нові підприємства з додатковими робочими місцями, що сприяє підвищенню рівня зайнятості в країні.

Переробка рослинних відходів в біопелети полегшує транспортування та підвищує калорійність палива. Це також сприяє ущільненню рослинного матеріалу, підвищуючи його економічну віддачу. Однак обидва процеси необхідно контролювати, щоб отримати оптимальний результат.

Україна є аграрною країною з доступом до великих обсягів сільськогосподарських культур. Це полегшує доступ до сільськогосподарських матеріалів, що робить з сільськогосподарських культур вигідним варіантом. Багато компаній переробляють лушпиння, тому що вони завжди є в наявності. Поєднуючи сільськогосподарські ресурси з глибокими дослідженнями, біопелети

перемагають вугілля та газ як джерела тепла. Ця конкурентна перевага нікого не дивує. Під час горіння біопелет активно виділяється тепло. Це тепло може розтопити іній і забезпечити опалення та підігрів води в сильні холоди.

Паливо з органічних рослинних відходів вважається дуже безпечним. Він не викликає у людей алергії, викликані будь-якими синтетичними або хімічними матеріалами. Оскільки він виготовлений з використанням несинтетичних матеріалів і не містить хімікатів, має високі показники безпеки.

Навіть коли котел або піч мають невелику тягу, відбувається правильне горіння. Це означає, що ніхто не повинен сумніватися, що дим не проникне в кімнату. Будь-які небезпечні гази, такі як сірка, не виділяються. Окис вуглецю необхідно враховувати під час будь-яких досліджень. Переваги виробництва та використання біопелет зображено на рисунку 3.3.

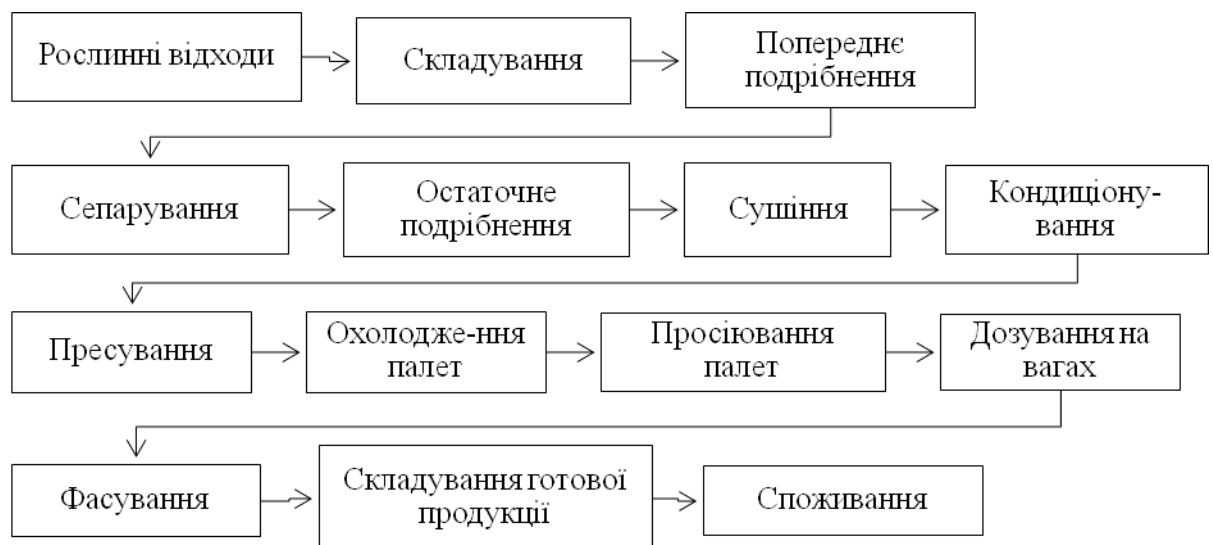
Рисунок 3.3 - Переваги виробництва та використання біопелет

Джерело: побудовано автором на основі літературного джерела[25]

Таким чином, немає жодних сумнівів щодо переваг використання відходів рослинництва та переробки для виробництва біопелет, але слід звернути увагу на вибір технології використання енергії біомаси та обладнання, що визначає

майбутні капітальні витрати. Проведення технічної підтримки технології виробництва твердих біопелет.

На досліджуваному підприємстві нами було обґрунтовано та показано чітку послідовність повного циклу виробництва біопелет. Цикл можна поділити на декілька послідовних етапів. Процес виробництва біопелет з рослинних відходів зображений на рисунку 3.4.

Р

Рис. 3.4 - Процес виробництва біопелет з рослинних відходів

Джерело: створено автором на основі літературного джерела[13]

Виходячи з даного рисунку, можна зробити висновок, що даний процес не є складним і є реальним для впровадження в СФГ «Урожай». Стебла зерна, кукурудзи, соняшнику і т.д. знаходяться поблизу об'єкта опалення, і їх кількість достатня, тому їх можна самостійно переробляти і використовувати. Якщо порівнювати сучасні ресурси, то лушпиння соняшнику є найякіснішим паливом. Лушпиння соняшнику є важливою частиною виробництва соняшникової олії, в свою чергу, з лушпиння роблять паливо з високою температурою.

Кількість сировини, необхідної для виробництва однієї тонни пелет, залежить від кількох факторів. Виробництва цієї продукції вимагає належного рівня вологості. Вологість повітря має коливатися від 10% до 12%. Крім того,

матеріали, що утворюються під час рослинництва, такі як рослинний детрит і неорганічні залишки, є ключовими для отримання високоякісної продукції.

Рекомендується, щоб початкова вологість відходів рослинництва становила 30%. Сировина була висушена перед процесом, що призвело до зменшення ваги на 18%. Так, на виробництво 1 т пелет витрачається 1,36 т сировини [20].

У порівнянні з дровами теплотворна здатність цих пелет в 1,5 рази вища. Спалюючи 2000 кілограмів цих пелет, ви отримуєте стільки ж тепла, скільки 3200 кілограмів деревини. Будь-яка зола від цього процесу становитиме лише 1% від загальної кількості використаного палива [13].

Таким чином, для агробізнесу перетворення відходів виробництва на біопаливо принесе багато переваг: менша залежність від постачальників деревини, створення та реалізація нових продуктів (біопелети для продажу), підвищення ефективності роботи та зниження негативний вплив на навколишнє середовище. З огляду на зростання вартості традиційних енергоресурсів, якими є природний газ та вугілля, а також періодично труднощі з їх постачанням, більшість компаній замислюються над необхідністю переходу на альтернативні джерела енергії.

Щоб визначити, скільки продовольчих культур витрачається, використовується коефіцієнт відходів, який розраховується як відношення не зернової частини до частки зернових. Зерна пшениці мають коефіцієнт 1:1, насіння соняшнику 2:1, а кукурудзи 1,3:1 [13]. Для чіткого розуміння масштабів рослинних відходів в СФГ «Урожай» обсяг рослинних відходів наведено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 - Обсяги сільськогосподарських культур та НЗВ в СФГ «Урожай»

Культури	Валовий збір 2019р.	Незернова частина врожаю, ц	Валовий збір 2020р.	Незернова частина врожаю, ц	Валовий збір 2021р.	Незернова частина врожаю, ц
Кукурудза кормова	170173	221224,9	187990	244387	191753	249278,9
Ячмінь ярий	2032	2032	2870	2870	6203	6203
Пшениця озима	109242	109242	124301	124301	109036	109036
Кукурудза	578684	752289,2	681741	886263,3	690663	897861,9

Продовження таблиці 3.3

Соняшник	51385	102770	58347	116694	52688	105376
Ячмінь озимий	602	602	-	-	-	-
Незернова частина врожаю всього, ц		1188160,1		1374515,3		1367755,8

Джерело : створено автором на основі розрахунків

Для виробництва біопелет пропонуємо обрати модель Гранулятора потужністю 37 кВт. Детальний опис моделі гранулятора наведені в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4 - Детальний опис Гранулятора пелет 37 кВт «Артмаш»

Основні характеристики гранулятора ГПП-37	
Виробник	ТОВ «Артмаш»
Країна-виробник	Україна
Продуктивність	тирса, солома, лушпинна: 400-500 кг/год відходи соняшника: 500-700 кг/год; зерновідходи: 500-700 кг/год.
Споживана потужність	37 кВт
Напруга	380,0 В
Габаритні розміри	1700-500-1600 мм
Маса	1200, кг
Кількість обслуговуючого персоналу	1 особа
Ціна жовтень 2022	378 000 грн

Джерело: створено автором на основі літературного джерела [21]

Для уявлення в додатку Г представлений Гранулятор палет 37кВт.

3.3 Оцінка економічної ефективності запропонованих заходів щодо підвищення ефективності управління та адміністрування виробництвом продукції рослинництва

Сировиною для виробництва біопелет є відходи незернової частини врожаю, тому для СФГ вартість сировини становить 0 грн, оскільки в кінцевому продукті буде тільки один вид пелет, тому всі накладні витрати складають до нього. У технічному процесі виробництва біогранул не використовується вода, отже, відповідно, такі елементи витрат теж відсутні. Витрати за статтями «Паливно-енергетичні та технічні вимоги», «Витрати на оплату праці», «Відрахування на соціальні заходи», «Витрати на обслуговування та експлуатацію

обладнання» та «Загальновиробничі витрати» стосуються постійних витрат. Кількість біопелет, які ми використовуємо, розрахуємо самостійно, порівнявши теплотворну здатність аналізованих видів палива: дров і біопелет.

Витрата дров на елеваторі СФГ «Урожай» 725 кг/год. Потужність елеватора - 20 тон сушіння зерна за 1 годину. Взагалом, в СФГ «Урожай» сушіння продукції рослинництва становить близько 2880 годин (серпень-листопад). Отже, витрата дров становить $725 \text{ кг/год.} \times 2880 \text{ год.} = 2088000 \text{ кг.}$ дров оскільки теплотворна здатність біопелет в 1,5 рази перевищує теплотворну здатність дров, тому кількість біопелет, необхідних даном підприємству, становить $2088000 \text{ кг} / 1,5 = 1392000 \text{ кг.}$

В таблиці 3.5 зображені постійні витрати на виробництво біопелет в розрахунку на потреби підприємства на один сезон сушки зерна.

Таблиця 3.5 - Витрати на виробництво біопелет

Показник	Значення
1. Сировина і матеріали	
Всього витрат на 1 кг пелет, грн	0,00
2. Паливо та енергія на технологічні потреби	
Витрати на електроенергію, грн.	426299,904
3. Витрати на оплату праці	
Тарифний фонд оплати праці персоналу обслуговування обладнання, грн.	155212,96
Витрати на преміювання, грн.	15521,29
Фонд оплати відпустки персоналу обслуговування обладнання	14900,44
Фонд оплати праці персоналу обслуговування обладнання	185634,69
4. Відрахування на соціальні заходи	
ЄСВ (22%), грн.	40839,63
5. Витрати на утримання та експлуатацію обладнання	
Ремонт обладнання, грн.	5000
Річна амортизація обладнання, грн	11000
Ремонт будівлі, грн.	7000
Річна амортизація будівлі, грн	3000
Інші витрати (вартість МШП), грн.	8500
Всього витрат на утримання та експлуатацію обладнання, грн.	34500
6. Загальновиробничі витрати	
Загальновиробничі постійні витрати підрозділу виробництва біопелет, грн.	491382,7

Джерело: створено автором на основі таблиць 3.5, 3.6, 3.7

Для розрахунку витрат на паливо та енергію на технологічні потреби, на оплату праці та на утримання та експлуатацію обладнання були використані дані, що представлені у таблмцях. 3. 6, 3.7, 3.8 відповідно.

Дані, наведені в таблицях 3,6, 3,7, 3,8, використовуються для розрахунку витрат палива та енергії на технологічні потреби, витрат на оплату праці, обслуговування та експлуатації обладнання.

Таблиця 3.6 - Вихідні дані для розрахунку витрат статті «Паливо та енергія на технологічні потреби

Показник	Значення
Кількість електроенергії , яка необхідна для виробництва біопелет, кВт	140090,88
Вартість електроенергії 2 класу напруги грн./кВт («Сумиобленерго»)	3,30

Джерело: створено автором

Таблиця 3.7 - Вихідні дані для розрахунку витрат статті «Витрати на оплату праці»

Показник	Значення
Норма тривалості робочого часу на 2021 рік 40-годинного робочого тижня, год.	1994
Кількість робочих годин в місяць, год.	167
Кількість персоналу обслуговування обладнання, ос	2
Погодинна тарифна ставка III розряду механізованих робіт, грн	38,92
Розмір преміювання, %	10
Норматив фонду оплати відпустки, %	9,6

Джерело: створено автором

Таблиця 3.8 - Вихідні дані для розрахунку витрат статті «Витрати на утримання та експлуатацію обладнання

Показник	Значення
Вартість гранулятора Артмаш 7,5 кВт (без ПДВ), грн	378 000 грн
Вартість допоміжного обладнання (ваги, посуд, меблі), грн	7 000
Вартість доставки, грн.	10 000
Ліквідаційна вартість (вартість металобрухту), грн	1 000
Первісна вартість, грн.	396 000

Джерело: створено автором

Безкоштовність сировини виправдовує досить низьку вартість, яку підприємство використовувало неефективно. У таблиці 3.9 наведено оцінку грошової та матеріальної економії, яку компанії можуть очікувати від виробництва біопелет замість закупки дров.

Таблиця 3.9 - Обсяг зекономлених коштів

Показник	Значення
Використання дров, кг/год.	725
Час сушки всього зерна, год	2280
Використання дров на сушіння всього зерна, кг	2088000
Вартість 1 кг дров (без ПДВ), грн.	3
Річні витрати на придбання дров, грн.	6264000

Джерело: створено автором на основі опитування головного економіста СФГ «Урожай»

Проаналізувавши дану таблицю бачимо, що різниця між витратами складає $6264000 - 491382,7 = 5772617,3$ грн. Отже виробництво та використання біопелет є необхідним для СФГ «Урожай», по-перше, це призведе до відчутної економії, а по-друге, підприємство перейде на сторону сталого розвитку, адже немає потреби в вирубці лісів. Вироблені біопелети задовольняють потреби в паливі та в перспективі СФГ «Урожай» може отримати додатковий прибуток у вигляді продажу надлишкових пелет. Як ми бачимо з таблиці 3.2 підприємство має великий об'єм НЧВ.

Якщо порівнювати сучасні ресурси, то лушпиння соняшнику є найякіснішим паливом. Лушпиння соняшнику є важливою частиною виробництва соняшникової олії, в свою чергу, з лушпиння роблять паливо з високою температурою. Лушпиння соняшнику є чудовою сировиною для створення твердих біопелет. Вони мають високу тепловіддачу - 17 000 - 19 000 кілоджоулів на кілограм. Порівняно з вугіллям і дровами, він горить гарячіше з більшою енергоефективністю. Його зольність становить в середньому 3% від загальної маси. Гранули не є пористими і не самозаймаються при зберіганні. Пропонуємо СФГ «Урожай» додатково виробляти та реалізовувати в межах держави біопелети з НЧВ соняшнику, пшениці озими та ячменю ярого, з таблиці 3.2 бачимо, що

станом на 2021 рік загальна сума НЧВ цих трьох культур становить 2206150 кг. Отже, готової продукції можна отримати близько 1622169 кг.

Планові розрахунки для виробництва додаткових пбіоелет представлені в таблиці. 3.9. Адміністративні витрати плануються в сумі 400 тис. грн., а витрати на збут - 300 тис. грн.

Таблиця 3.10 - Планова калькуляція на 1 кг біопелет

Найменування статті калькуляції	Значення
Сировина і матеріали, грн.	0,00
Паливо і енергія, грн.	0,02
Витрати на оплату праці, грн.	0,10
Відрахування на соціальні заходи, грн.	0,02
Загальновиробничі витрати, грн.	0,52
Виробнича собівартість, грн.	0,66
Адміністративні витрати, грн.	0,25
Витрати на збут, грн.	0,16
Собівартість реалізації, грн.	1,07

Джерело: створено автором

В таблиці 3.11 пропонуємо розрахувати відпускну ціну 1 кг біопелет. Рівень рентабельності становить 60%

Таблиця 3.11- Відпускна ціна 1 кг біопелет

Показник	Значення
Собівартість реалізації продукції, грн.	1,07
Оптова ціна (без ПДВ), грн.	4,0
ПДВ (20%), грн.	0,80
Відпускна ціна з ПДВ, грн.	4,80

Джерело: створено автором

Підводячи підсуки, можемо розрахувати прибуток з реалізації біопелет в таблиці 3.12.

Таблиця 3.12А- Прибуток з реалізації біопелет

Показник	На 1 кг біопелет	За весь обсяг виробництва біопелет
Виробнича собівартість, грн.	1,07	1735720,83
Дохід, грн.	4,80	7786411,2
Чистий дохід, грн.	3,73	6050690,37
Прибуток, грн.	2,93	4752955,17

Джерело: створено автором

Отже, як бачимо з розрахунків, що підприємство за допомогою виробництва біопелет може заощадити в розмірі 5772617,3грн і відповідно збільшити свій прибуток на 4752955,17 грн.

Розрахунки свідчать, що виробництво біопелет із вирощування соняшнику, ярого ячменю та озимої пшениці дає паливо для покриття витрат на експлуатацію елеватора, а також додатковий дохід від реалізації надлишку. Крім того, ці розрахунки свідчать про те, що маркетинг біопелет як фінансової вигоди призведе до збільшення прибутку.

Запропонований метод дає можливість підприємству отримати додатковий прибуток. Ці кошти підприємство може відразу пере направити на технічне переоснащення та модернізацію основних засобів. В свою чергу, відсутність витрат на придбання дров зменить показник матеріаломісткості сільськогосподарських продуктів СФГ «Урожай».

В світі, з кожним роком, виробництво та споживання біопелет збільшується колосальними темпами. Важливим також є екологічний ефект від використання біопалива: біопелети – один із видів альтернативного палива, під час використання якого відсутні викиди в атмосферу вуглекислого газу, який сприяє зростанню парникового ефекту та глобальному потеплінню. Тенденція здорожчання викопного палива (газ, нафта, вугілля) тільки збільшуватиме ефективність використання паливних пелет. Пелети - один з самих екологічно чистих видів палива. Він не тільки не забруднює навколишнє середовище, але також вирішує проблему утилізації відходів.

Отриманий прибуток від запропонованих методів може бути направленим на технічне переоснащення, модернізацію основних засобів, що, у свою чергу, вплине на коефіцієнт зношуваності основного виробничого фонду, а зменшення витрат на купівлю дров зменшить показник матеріаломісткості продукції.

ВИСНОВКИ

Сільськогосподарське виробництво є не від'ємною частиною повсякденного життя людей. Одна із важливих аграрних галузей є рослинництво. Управління виробництвом продукції рослинництва має певні особливості, котрі залежать від різних чинників. Тому, що саме рослинництво забезпечує населення продуктами харчування, тварин - кормами, а промисловість сировиною.

Проведений аналіз дозволяє формувати висновки відносно того, що перетворення в аграрному секторі економіки обумовили старт та хід організаційних трансформацій як в структурі виробництва, збуту, так і в системі управління аграрними підприємствами. При цьому основними результатами трансформацій стали: земельна реформа, розвиток організаційних форм, заснованих на приватній власності; поширення індивідуалізації виробництва продукції в сільському господарстві, становлення ринкової інфраструктури виробництва та збуту сільськогосподарської продукції.

На основі проведених досліджень виробничої діяльності СФГ «Урожай» у галузі рослинництва за 2019- 2021 рр було з'ясовано теоретичні засади сутності, місця та значення управління галуззю рослинництва в системі менеджменту підприємства. Досліджено особливості управління та адміністрування виробництвом в галузі рослинництва. Охарактеризовано методичні підходи до визначення ефективності виробничого менеджменту в галузі рослинництва. Було досліджено організаційно-економічну характеристику підприємства.

Селянське (фермерське) господарство має організаційну структуру, що характеризується вертикальним поділом праці та лінійними зв'язками, тобто структуру управління, при якій підприємства виконують лінійні функції. Лінійні керівники координують діяльність функціональних відділів і розробляють рішення для підпорядкованих підрозділів. Діяльність товариства регулюється Статутом. Основною метою підприємницької діяльності є отримання прибутку шляхом виробництва, переробки, реалізації сільськогосподарської продукції та здійснення інших видів діяльності.

Проаналізовано технологічні особливості вирощування основних культур на підприємстві. Господарство забезпечене достатніми земельними, трудовими, матеріальними та грошовими ресурсами, щоб господарство могло отримувати стабільний дохід, з високим рівнем рентабельності та ефективно розвиватися. До складу підприємства входить 10 961 га сільськогосподарських угідь. Наразі реалізовується план трансформації господарства, результатом якого є ефективне використання всіх наявних земель. Високі темпи розорення та освоєння земельних угідь за останній рік складає 95%.

Підприємство має тенденцію до збільшення основних показників потенціалу управління виробництвом. Чистий прибуток від реалізації продукції у 2021 році збільшився в порівнянні з 2019 роком на 142000,00 тис. грн., це в свою чергу означає, що підприємство є прибутковим і з кожним роком чистий прибуток має тенденцію до збільшення.

Валовий прибуток підприємства у 2021 році в порівнянні з 2019 роком зріс на 326530,00 тис. грн. Саме збільшення валового прибутку мало значний вплив на збільшення чистого прибутку. Це є досить хорошим показником, що характеризує результати діяльності даного підприємства. В цілому, в рамках дослідження компанія є прибутковою і рентабельною, в порівнянні з 2021 роком, в 2019 році рентабельність зросла до 77,53 %.

Було досліджено ефективність системи управління виробничої діяльності підприємства. Досліджуване господарства має великий потенціал, який виражається в ефективній формі організації управління. СФГ «Урожай» має збалансовану структуру управління та досягла хороших результатів. Керівники господарства на всіх рівнях чітко розподіляють обов'язки, підбирають кваліфіковані колективи, кожен працівник має багатий досвід роботи в даній сфері, створюють нормальний робочий мікроклімат у колективі. Механізм стимулювання дозволяє працівникам виконувати свої ролі, а за потреби - виконувати понаднормові завдання;

Нами було обґрунтовано та запропоновано організаційно-технічні заходи щодо підвищення ефективності управління виробництвом продукції рослинництва:

- раціональний розподіл праці та кооперація, підвищення організаційного рівня управління, пристосування матеріальних ресурсів до конкретних обставин діяльності керівників, планування діяльності органів управління та вдосконалення методів;
- впровадження інноваційної технології «no-till». Встановлено, що застосування ґрунтозахисної технології на основі тягової техніки середньої потужності дозволяє зменшити витрати палива та кількість годин роботи двигуна;
- вирощування органічної продукції, тобто екологічно чистої продукції. Виробництво еко-продукції може стати своєрідною візитівкою підприємства;
- виробництво біопелет з відходів сільського господарства. Солома, шкаралупа соняшнику тощо є відходами рослинництва, а ефективність їх використання на підприємствах низька. Вироблені біопелети задовольняють потреби в паливі та отримують додатковий прибуток у вигляді продажу надлишкових біопелет.

Розрахунки свідчать, що виробництво біопелет із вирощування соняшнику, ярого ячменю та озимої пшениці дає паливо для покриття витрат на експлуатацію елеватора, а також додатковий дохід від реалізації надлишку. Крім того, ці розрахунки свідчать про те, що маркетинг біопелет як фінансової вигоди призведе до збільшення прибутку. Ці кошти підприємство може відразу ж направити на технічне переоснащення та модернізацію основних засобів.

Під час практичних рекомендацій було обґрунтовано управління якістю продукції в системі менеджменту виробництва продукції рослинництва. Проведена оцінка економічної ефективності запропонованих заходів щодо підвищення ефективності управління виробництвом продукції рослинництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баглаєва Н. С., Суховєєва Ю. А. Теоретична сутність поняття економічна ефективність діяльності підприємства. Вісник СНТ ННІ бізнесу і менеджменту ХНТУСГ. 2020. Харків. Вип. 2. С. 98-101.
2. Березівський П. С. Організація виробництва в аграрних формуваннях: навч. посіб. Центр навчальної літератури. Київ. 2005. 560 с.
3. Бражевська Г. М. Техніко-технологічне забезпечення виробництва продукції рослинництва. *Економіка АПК*. 2019. №12. 49-52с.
4. Великоцька Н.О. Роль системи менеджменту якості на підприємстві в забезпеченні його конкурентоспроможністю. Вісник студентського наукового товариства навчальнонаукового інституту бізнесу і менеджменту Харківського національного технічного університету сільського господарства: збірник наукових праць. Харків: ХНТУСГ, 2018. Вип. 2. С. 47-49
5. Гелету́ха Г.Г., Железна Т.А. Перспективи використання відходів сільського господарства для виробництва енергії в Україні. *Аналітична записка БАУ*. Біоенергетична асоціація України. 2014. №7. С. 31-37
6. Гетьманський В.О. Економічна природа та теоретична сутність функціонування підприємства. Науковий вісник НЛТУ України. 2019. Вип. 19. С.13
7. Гончаров А. Б., Гончарова С. Ю. Стратегічне управління людськими ресурсами підприємств. Професійний менеджмент в сучасних умовах розвитку ринку: матеріали IV науково-практичної конференції з міжнародною участю. 3 листопада 2015 р. Харків, 2015. С. 300 - 302.
8. Гончарова С. Ю., Гончаров А. Б., Аграмакова Н. В. Формування моделі управління сталим розвитком підприємства (організації). Журнал «Бізнес Інформ». 2015. №1. С. 372-377.
9. Довжик О.О. Організаційно – управлінські трансформації умов функціонування сільськогосподарських підприємств. *Глобальні та національні проблеми економіки. Електронне наукове фахове видання*. Миколаївський

- національний університет ім. В.О. Сухомлинського . Миколаїв. 2017. Випуск 17. С.139-144
10. Дієсперов В.С. Ефективність виробництва у сільськогосподарському підприємстві: монографія. ННЦ ІАЕ. Київ. 2018. 340 с.
 11. Довжик О.О., Скрипка К.О. Місце та роль внутрішньогосподарського контролю в системі управління сільськогосподарським підприємством. *Облік і оподаткування і контроль в управлінні: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і учнівської молоді.* 24 листопада 2022. Кропивницький, 2022. С. 399-401.
 12. Довжик О.О., Скрипка К.О. Особливості побудови системи управління в галузі рослинництва. *Глобалізація та розвиток інноваційних систем: тенденції, виклики, перспективи: матеріали І Міжнародної науково-практичної конференції, 3-4 листопада 2022.* Харків, 2022. С. 195-197.
 13. Клименко В.В., Кравченко В.І., Боков В.М., Гуцул В.І. Технологічні основи виготовлення біопалива з рослинних відходів та їх композитів: монографія. Кропивницький: ПП «Ексклюзив Систем», 2017. 162 с.
 14. Кузнецова А., Радеке Й. Виробництво пелет в Україні: прибутковий варіант сталого розвитку. *Німецько-Український Аграрний Діалог.* 2012. URL: https://www.apd-ukraine.de/images/PP37_Pellets_UKR_f.pdf (дата звернення: 07.09.2021).
 15. Кухарев О.М. Організація і управління виробництвом. Пенза. Ріо ПГСХА, 2017. 82 с.
 16. Лобова Н.В. Критерії економічної ефективності аграрних підприємств. *Агросвіт.* 2016. №10. С.65-68
 17. Мескон М., Альберт М., Хедоурі Ф., Десслер Г., Друкер П. Основи менеджменту (Management). Вид-во: Діло, 1997 р. 704 с.
 18. Мещеряков В. Є. Управління витратами в умовах забезпечення ефективності виробництва. *Вісник ХНАУ. Серія: Економічні науки.* 2019. № 1. С. 446-457.

19. Назаренко Є. В., Формування інноваційних механізмів ефективного управління підприємствами: монографія. ТОВ Стимул Серова Н. В., 2013. 116 с.
20. Симоненко О. І. Аналіз як складова забезпечення управління витратами на виробництво продукції рослинництва. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. 2021. № 19. С. 22-26.
21. Сайт ТОВ «Артмаш». URL: <https://artmash.ua/product/granulyatoropilok-75-kvt> (дата звернення: 10.09.2021).
22. Сміських К.В. Роль факторів у контексті динамічного розвитку підприємництва у регіоні. *Одеський науковий журнал*. 2018. Т. 7. №1 (22). 129-132с.
23. Фермер на Одещині переробляє на біопаливо відходи рослин. ECOTOWN. 2020. URL: <https://ecotown.com.ua/news/Fermer-na-Odeshchinipereroblya-na-biopaliwo-vidkhodi-roslin/> (дата звернення: 09.09.2021).
24. Chambers, R. (2020). *Rural Development: Putting the Last First* Longman. London. 60p.
25. Dillon, J.L. and J.B. Hardaker. (2015). *Farm Management Research for Small Farmer Development*. FAO Farm Systems Management Series . Vol 6, Food and Agriculture Organization of the United Nations. Rome. p.67-69
26. Makeham, J.P. and L.R. Malcolm.(2014). *The Economics of Tropical Farm Management*, Cambridge University Press. Vol. (6). p.36
27. Xue C, Zhou H. (2019) The choice of agricultural technology under the difference of labour endowment and production conditions: A case study on popularization of rice transplanting technology in China. *Journal of Chongqing University (Social Science Edition)*. 25(6): p. 36-49
28. Zhang Y.F. (2021) Thinking on the high-quality development of agricultural insurance. *Management and Technology of Small and Medium-sized Enterprises*. Mid-term Journal.USA. p.144-145

